

Sandık Başımdayız
Bağımsız Seçim Gönüllüleri

30 Mart Mahalli İdareler Seçimleri

İstanbul Seçim Gözleme Raporu

İstanbul, 2014

ÖZ

Temiz, şeffaf ve adil bir seçim amacıyla kurulan **Sandık Başındayız** Bağımsız Seçim Gönüllüleri, İstanbul Büyükşehir Belediye başkanlığına Elif Selen Gülün'ü aday göstererek, 30 Mart 2014 Mahalli İdareler seçimlerinde İstanbul genelinde yaklaşık 39 ilçedeki 32.165 sandığın 1.696'sında sandık başında durarak bağımsız seçim gözleme görevini üstlenmiştir.

Ocak 2014'ten itibaren seçimler ve oy verme süreçleri ile ilgili kamuoyu bilgilendirme çalışmaları yapılmış, 6 eğitmen ve 4 süpervizör gözetiminde; 4 ana eğitim merkezi ve ilçelerdeki 30 farklı noktada, 72 oturumda 1500'den fazla gönüllüye ve avukata yüz yüze eğitim verilmiştir.

Seçim günü 93 okul ve ilçe sorumlusu, kimisi sandıklarda kurul üyesi, kimisi müşahit olan 1696 gönüllü, ilçe seçim kurullarında 122 avukat, çağrı merkezinde 8 kişi görev almıştır.

Gönüllüler ve avukatlar, seçim günü sandıklarda hazırlık aşaması ile başlayan, oy verme işlemi, oyların sayılması, tutanakların tutulması ve ilçe seçim kurullarında oyların toplanmasını içeren tüm süreci gözlemlemiş, usulsüzlük gördüklerinde müdahale etmiş, gerektiğinde şikâyet ve itirazlarda bulunmuştur.

Seçim günü sonrasında, gönüllülerimiz tarafından, yapılan seçimin şeffaflığına ve yaşananlara dair 559 anket formu cevaplanmış, 210 kişisel rapor hazırlanmıştır. Sosyal medyada paylaşılan kişisel seçim günü hikâyeleri incelenmiştir.

Bu rapor, tüm bu veriler ışığında hazırlanmış olup, başta Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri olmak üzere, kamuoyuna sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimleri, Yerel İdareler, Bağımsız Seçim İzleme, Şeffaflık, Adil, Müşahit, Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri

TEŞEKKÜR

Gezi hareketi sonrası inisiyatif alan ve Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri oluşumunu başlatan ve bu süreçte sorumluluk alan tüm arkadaşlarımıza,

Belediye başkan adaylık teklifimizi büyük bir tevazu ve içtenlikle kabul eden müzisyen ELİF SELEN GÜLÜN'e;

TEMİZ SEÇİM PLATFORMU'na, İSTANBUL BAROSU'na, bize bu süreçte destek veren tüm SİVİL TOPLUM KURULUŐLARI ve MESLEK ODALARINA, ŞEFFAFLIK DERNEĞİ'ne,

Ve bu süreçte desteklerini esirgemeyen ve her türlü olumsuz koşula rağmen bizi yalnız bırakmayan, demokrasinin en önemli ayağının temiz, Şeffaf ve adil bir seçim olduğuna inanan, yalnızca daha güzel yarınları amaç edinen tüm GÖNÜLLÜLERİMİZE,

İÇTENLİKLE TEŞEKKÜR EDERİZ.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
1. SANDIK BAŞINDAYIZ BAĞIMSIZ SEÇİM GÖNÜLLÜLERİ	1
1.1. Sandık Başındayız Projesi	1
1.1.1. Sandık Başındayız	1
1.1.2. Hedefler ve Çalışmalar.....	2
1.1.3. Yasal Prosedür	3
1.1.4. Yapılanma	3
1.1.5. Hareket	4
1.2. Eğitimlerimiz	5
2. SEÇİM İZLEME RAPORU	7
2.1. Amaç	7
2.2. Metodoloji.....	7
2.3. Kapsam ve Kısıtlar	8
3. MAHALLİ İDARELER SEÇİMLERİ BULGULARI, 30 MART 2014	9
3.1. Seçimlere Hazırlık.....	9
3.1.1. Demografik Veriler	9
3.1.2. Organizasyon	9
3.1.3. Eğitim Verileri	10
3.2. Seçim Günü Hazırlığı	11
3.2.1. Seçim Günü Sabahı	11

3.2.2.	Seçim Günü Sandıklardaki Hazırlık	12
3.3.	Oy Verme Süreci ve Sonrası	13
3.3.1.	Oy Verme Süreci	13
3.3.2.	Oyların Sayımı.....	16
3.3.3.	Tutanakların Tutulması.....	17
3.4.	Oy Torbalarının Taşınması ve İlçe Seçim Kurulları	19
3.5.	Sonraki Süreç, Partiler ve YSK	22
3.5.1.	Partiler	22
3.5.2.	YSK.....	23
3.6.	Seçim Günü Organizasyonun Genel İşleyişi	24
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER	27
4.1.	Seçim Sisteminde Gözlenen Usulsüzlük Tipleri Risk Noktaları.....	27
4.1.1.	Oy Verme Süreci ve öncesindeki risk noktaları	27
4.1.2.	İlçe Seçim Kurulları Sürecinde Başlıca Problemler.....	32
4.2.	Projenin Sosyal Etkileri.....	36
4.3.	Sonraki Seçim Süreçleri ve Diğer Projeler	38
4.3.1.	Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri Organizasyonu	38
4.3.2.	Organizasyon Eksiklikleri	39
4.3.3.	Müşahitlik.....	40
4.3.4.	Eğitim.....	41
4.3.5.	Avukatlar	41
4.3.6.	Tutanaklar	42
4.3.7.	Torbaların taşınması	42
4.3.8.	Son Söz	43
EKLER.....		44

1. SANDIK BAŞINDAYIZ BAĞIMSIZ SEÇİM GÖNÜLLÜLERİ

1.1.Sandık Başındayız Projesi

1.1.1. Sandık Başındayız

Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri organizasyonu, Gezi hareketinden sonra “Demokrasiye vatandaş olarak nasıl katkıda bulunabiliriz” sorusunu soran ve demokratikleşme sürecine aktif katkıda bulunmak isteyen vatandaşlardan oluşan bir sivil toplum inisiyatifi olarak ortaya çıktı.

“Demokrasi Sandıkta” söylemleri bu sivil girişimin ilk projesi olan “Sandık Başındayız” oluşumunun ortaya çıkmasını sağladı ve demokrasinin en önemli unsurlarından birinin sandık olduğu fikri bu projeye olan inancımızı hep yüksekte tuttu.

Sandık Başındayız, kendi işinin sahibi, ev kadını, aktif çalışan, işsiz, üniversite öğrencisi, emekli birçok vatandaşın gönüllü katılımı ile oluştu.

Sandık Başındayız, bir sivil inisiyatif olarak organize oldu. Ekibi, demokrat ve şeffaf bir yapılanma ile oluştu, yatay bir yönetim anlayışı ile organize oldu ve ekibe katılan her bir “Bağımsız Seçim Gönüllüsü” nün ortak değeri, demokrasilerin bel kemiğini oluşturan adil ve şeffaf bir seçim sürecine olan inançları ve bu sürece katkıda bulunmaları oldu.

Sandık Başındayız gönüllüleri herhangi bir siyasi oluşumun üyesi olmadığı gibi hiçbir siyasi ideolojiyi de temsil etmemektedir. Kamuoyunu seçim süreci hakkında bilgilendirmek, her seçmenin oy kullanmasını teşvik etmek, seçim günü sandık başında oluşabilecek ihlallerin, usulsüzlüklerin ve suistimallerin tespitine ve engellenmesine katkıda bulunmak ve gerekli işlemlerin yapılmasını sağlamak için bir araya geldi.

1.1.2. Hedefler ve Çalışmalar

Sandık Başındayız'ın Hedefleri:

- Kamuoyunu seçmenlik işlemleri ve oy kullanma konularında bilinçlendirmek,
- Sandık başında bağımsız gönüllülerin müşahit veya sandık kurulu üyesi olarak görev almalarını sağlamak,
- Seçimlerde olası ihlalleri tespit etmek ve gereken yasal işlemlerin yapılması için çalışmak,
- Seçim sürecinde yaşananlar, seçim sürecinin şeffaflığı ve sonuçların doğruluğu ilgili "Gözlem Raporu" oluşturup, kamuoyuyla paylaşmak.

Sandık Başındayız'ın Çalışmaları:

- Kamuoyunu Bilinçlendirme Kampanyaları
 - Seçmenlerin oy kullanmaya teşvik edilmesi,
 - Seçmen bilgilerinin kontrol edilmesinin sağlanması,
 - Hatalı oy kullanımının önlenmesi.
- Gönüllü toplamaya yönelik tanıtım çalışmaları ve STK'lar, meslek odaları, sendikalar gibi çeşitli kurumlar ile görüşülmesi,
- Sandık Başındayız Gönüllülerinin Eğitim ve Organizasyonunu
 - Müşahitlik eğitimi ve eğitim dokümanları hazırlamak
 - Düzenli olarak İstanbul genelinde yüz yüze eğitimler düzenlemek,
 - Gönüllülerin ilçeler, mahalleler ve sandık bazında koordinasyonu,
 - Seçim günü çağrı merkezi oluşturulması,
 - Seçim günü okullar ve ilçe seçim kurullarında avukatların görevlendirilmesi
 - Seçim sonuç raporunun hazırlanması

1.1.3. Yasal Prosedür

Ülkemizde sivil toplum ve sade vatandaşın sandık gözlemciliği yapabilmesinin önünde hukuki engeller bulunmaktadır. 298 sayılı Kanun'a göre sandık başı işlemlerini takip etmek üzere, sadece siyasi partiler ve bağımsız adaylar birer müşahit gönderme hakkına sahiptir. Bu durumda sandık başında müşahit olabilmenin inisiyatifinin sandık başkanına bırakılması nedeniyle belirsizlikler bulunmaktadır. Zaten sivil toplumun denetim yapmasına alışık olmayan bir toplumsal altyapıda sivil gözlemcilerin seçim günü fiilen görevlerini yapamaz bir duruma gelmesi ihtimalini önlemek için, gönüllülerin sandık başlarında gözlemci olabilmelerinin yasal dayanağını sağlamak adına iki alternatif vardı. Bu alternatiflerden biri seçimlerde aday olan herhangi bir partinin müşahitlik kartlarının kullanılmasıydı. Ancak, bağımsız olmak adına, herhangi bir partiye bağlı olmadan sandık başlarında nasıl gözlemci olarak durulabileceği konusunda yapılan hukuksal incelemeler sonucunda bağımsız bir İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayının müşahitleri olma alternatifinin Sandık Başındayız projesi için daha uygun bir çözüm yolu olduğu görüldü.

Duruşu ve yaklaşımı, Sandık Başındayız ekip ruhuna uygun olan müzisyen Sn. Selen Gülün, kendisine yapılan Bağımsız İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adaylığı teklifini kabul etti.

1.1.4. Yapılanma

30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimlerinde, tüm Türkiye'deki sandık sayısının çokluğunu göz önüne alarak sadece İstanbul özelinde çalışıldı. İstanbul'daki 39 ilçenin 32.165 sandığı için aktif olarak gönüllü toplanmaya başlandı. Benzer bir yapılanma modeliyle İstanbul'da bir başka sivil inisiyatif "Oy ve Ötesi" ve İstanbul dışında da "Ankara'nın Oyları" aynı amaçlarla çalışmaya başladılar.

Sandık başında duracak gönüllünün, seçim kanununu bilen, eğitilmiş bir müşahit olması hedeflendi. Bu sebeple, İstanbul genelinde 72 eğitim düzenlendi, 1500'e yakın gönüllüye yüz yüze eğitim verildi.

Gönüllü yapı içerisinde avukatların desteği ayrı bir organizasyon olarak sağladı.

Seçim gününden kısa bir süre önce müşahitlerin sandıklarda homojen bir şekilde dağılımının sağlanması amacıyla bizim gibi gönüllü bir sivil yapılanma olan “Oy ve Ötesi” ile iş birliği yapıldı.

Şu nokta özellikle belirtilmelidir ki, seçimlerde ilk kez sivil inisiyatif girişimler aktif rol almış, “Sandık Başındayız”ın yanında, “Oy ve Ötesi” ve “Ankara’nın Oyları” da seçim gözlemciliği yapmıştır.

Bu seçim sürecinde, seçimlerin izlenmesinin hayati önemi halkımız tarafından daha iyi kavrandı. Ayrıca, seçim sistemindeki zayıf noktalar daha net bir şekilde tespit edilme şansı yakalandı. Özellikle bu seçim gösterdi ki, seçimlerin tamamen şeffaf ve adil olacağı güne kadar bu gibi oluşumlara olan ihtiyaç devam edecektir. Hayalimiz bu gibi sivil inisiyatiflerin çoğalmasındır.

1.1.5. Hareket

Ve 30 Mart seçim günü geldi. Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri, saat 7:00’de sandık başlarında nöbete hazır. Çoğu gönüllü, ilk kez böyle bir görevle sandığa bu kadar yakın oldu. İlk kez sandık kurullarında neler olduğunun farkına vardı. İlk kez oy vermenin önemini bu kadar yakından anladı. Ve ilk kez oy verilen sandıkta kimlerin oy verdiğini gördü, oy verenlere yakınlaştı, halkı daha yakından tanıdı, nasıl oy verdiğini gözlemledi.

Bazı gönüllülerimiz oy kullandığı sandığı bekledi, bazı gönüllülerimiz en çok hangi sandıkta ihtiyaç varsa o sandığa gitti. Bu sırada oyunu, kendi sandığında kullanmayı da ihmal etmedi.

Sabah 7:00’de sandık başlarında başlayan maraton kimi için sandık başlarında akşam 21:30’a, kimi için ise YSK ilçe teşkilatlarında ertesi sabah 5:00’e kadar devam etti.

Sandıkları bekleyen gönüllülerimizin bilinçli duruşları sayesinde, birkaç saat sonra sandık kurulundakiler, sandık başkanı dâhil, kararsızlık durumlarında gönüllülerimize danışmaya başladı. Gönüllülerimiz usulsüzlük gördüklerinde resmi şikâyet ve itiraz

haklarını kullanarak sürecin adil ve şeffaf bir şekilde işlemesine katkı sağladılar. Sandıklar açıldıktan sonra sayım sürecine gözetmenlik yapıp, sandık kurulu üyelerinin imzaladığı sandık sonuç tutanaklarını aldılar. Bir kısım gönüllümüz oy torbalarıyla ilçe teşkilatlarına gidip, sonraki süreci de takibe aldı.

Sandık Başındayız'a katılan birçok gönüllü, hayatlarında belki de ilk kez tüm önceliklerinin önünde, büyük bir özveri ve bilinç ile bir topluluğa dâhil oldular, adil ve şeffaf bir seçim günü yaşanmasına katkıda bulundular ve 30 Mart 2014 ertesi bu katkılarının doğal huzurunu yaşadılar.

1.2.Eğitimlerimiz

Sandık Başındayız projesinin en önemli ayaklarından biri müşahit eğitimi oldu. Sürecin en başından beri sandık başında duracak gönüllülerin yeterli bilgi seviyesine ulaşabilmeleri için tüm gönüllülerin müşahit eğitimi alması gerektiği üzerinde hassasiyetle duruldu.

Eğitim materyallerinin hazırlanması sırasında, seçimlerin şeffaf ve adil yapılması için kurulan Temiz Seçim Platformunun yöneticilerinden, eski Adana Milletvekili ve Bakan Sn. Tacidar Seyhan'dan seçim sistemindeki usulsüzlükler konusunda destek alındı. Eğitimlere Aralık 2013'te başlandı. 28 Marttaki son eğitime kadar, 6 eğitmen ve 4 süpervizör gözetiminde; 4 ana eğitim merkezi ve ilçelerdeki 30 farklı noktada, 72 oturumda 1500'den fazla gönüllümüz ve ilçe seçim kurulunda görev alan 122 avukat yüz yüze eğitim aldı. Bunun yanında web tabanlı eğitim videolarımız ve web sitesinden indirilebilen eğitim dokümanları sayesinde gönüllülerimiz bilgilerini sürekli olarak pekiştirebildiler.

Eğitimlerin en büyük artısı, hem gönüllülerimizi birebir ve yakından tanıma, hem de onlara seçim öncesi ve sonrasında dikkat etmeleri gereken hususları, seçim süresinde her aşamada karşılaşılabilecekleri usulsüzlük ve hile noktalarını, yüz yüze, daha

kapsamlı biçimde aktarmamız oldu. Ayrıca, katılımcıların bu bilgileri kendi çevreleri ile paylaşımlarıyla bu konuda dalgalar halinde yayılan bir bilinçlenme yaratılmış oldu.

Ortalama 2,5 saat süren eğitimlerde, gönüllülerimizin tüm tereddüt ve sorularına YSK kanun ve genelgelerin ilgili maddeleri doğrultusunda cevap verilmeye çalışıldı.

Eğitimlerin kapsamı; YSK'nın belirlediği resmi tanımlamalar, gözetmenlerin yasal hakları, sandık kuruluna girebilme yolları, oy verme süreci öncesi yapılacaklar, sandık alanı ve çevresinde kabul edilen davranışlar, sayım sırasında dikkat edilecek hususlar, farklı noktalardaki suistimal, hile ve usulsüzlük yolları, gün içerisinde kişisel ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı, zor durumda kaldıklarında neler yapabilecekleri, şikâyet ve dilekçelerin nasıl hazırlanacağı, oy verme süreci sonrasında yapılması gerekenlerdi. Ancak burada eğitimlerin en büyük eksikliği, sayım tutanaklarının nasıl hazırlanması gerektiği bilgisiydi. Bu seçimlerde tutanakların doldurulmasının gayet zor ve çalışılması gereken bir konu olduğu görüldü.

Seçim sonrası, sandık başında duracak gönüllülerin ve sandık kurulu üyelerinin dürüst, vicdanlı ve adaletli biri olma vasıflarını taşıma gerekliliğinin yanında, görevlerinin yalnızca sandık başında bulunmak değil, şeffaf ve adil bir oylama için oluşabilecek hataları, usulsüzlükleri, olası suistimalleri ve hileleri önleyebilmek adına yapılması gerekenleri ve seçim kanununu en ince ayrıntısına kadar bilmeleri gerektiği daha net görüldü.

Ayrıca, tüm Sandık Başındayız ekibi, uzaktan eğitim teknolojilerindeki gelişmelere rağmen, yüz yüze eğitimlerin önemini bir kez daha tecrübe etti. İnsanların bu konuya ilgisini, böyle bir oluşumun varlığına olan memnuniyetlerini birebir iletişim ile yaşadı.

Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve sonrasındaki genel seçimler için de eğitim programını gözden geçirip, özellikle tutanak doldurulması konusunu ekleyerek, gönüllülerle birlikte yüz yüze eğitimlere devam etme kararı alındı.

2. SEÇİM İZLEME RAPORU

2.1.Amaç

Bu raporun amacı, 30 Mart Mahalli İdareler Seçimlerinin bağımsız izlemesini yapan Sandık Başındayız Seçim Gönüllülerinin, seçim öncesindeki hazırlık döneminden başlayarak, seçim günü ve sonrasında yaşadıklarını, edindikleri tecrübeleri, seçimlerin adilliği ve şeffaflığına ait gözlemlerini, tespit ettikleri olası hile, suistimal, usulsüzlük ve hata noktalarını kamuoyuyla paylaşmak; YSK, partiler ve diğer sivil toplum kuruluşlarına seçim sürecindeki etkinlikleri hakkında geri bildirimde bulunmak; bundan sonraki seçimlere yönelik bir kılavuz niteliğinde bir doküman hazırlamak ve elde edilen tüm bu bilgiyi halkımıza sunmaktır.

2.2.Metodoloji

Bu raporun hazırlanması sırasında birincil ve ikincil veri kümeleri kullanılmıştır. İstanbul ili genelinde 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimlerinde aktif görev yapan Sandık Başındayız bünyesindeki gönüllülere, seçim günü yaşadıkları sorulmuştur. Seçim süreci için eleştirileri ve fikirlerini yazılı olarak ulaştırmaları istenmiştir. Bu bilgiler birincil verileri oluşturmaktadır.

Birincil verilerin kaynağı, sandık başındaki gönüllüler, okul sorumluları, tüm gün okullarda ve ilçe seçim kurullarında görev alan avukatlar, çağrı merkezine gelen sorular, seçim sonrası parti ilçe teşkilatlarında tutanakların girilmesi sırasında görev alanların (1) *kişisel raporları* ve tüm Sandık Başındayız gönüllülerine yollanan (2) *anket çalışmasıdır*.

İkincil veriler gördüğü usulsüzlükleri ve seçim günü yaşadıklarını sosyal medyada ve bloglarında paylaşan (3) *müşahitlerin hikâyelerinden* elde edilmiştir.

Bu ifadelerin sözel olarak yorumlanmasının yanında sayısal olarak istatistik analizler (frekans analizi ve ki-kare analizi) yapılmıştır.

Veri tabanımızdaki 1696 sandık görevlisi, 30 okul sorumlusu, 122 avukat, 8 çağrı merkezi görevlisi, 63 ilçe koordinatörü birincil verilerin ana kütesini oluşturur.

Analizde, **210** Sandık Başındayız gönüllüsünün yazılı raporu ve **559** anket sonucundan yararlanılmıştır.

2.3.Kapsam ve Kısıtlar

Rapor kapsam olarak; 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçimlerinde, İstanbul ili genelinde, Sandık Başındayız gönüllülerinin seçim günü ve öncesinde yaşadıkları tecrübelerden, edindikleri bilgilerden ve bu bilgiler ışığında hazırlanan tavsiye niteliğindeki ifadelerden oluşmaktadır.

Partiler kanunu, Seçim kanunu, SEÇSİS sistemi, UYAP altyapısı, parti içi demokrasi kültürü, başkan adaylarının partiler tarafından seçilme şekli, başkan adaylarının seçim öncesi kamuoyuna tanıtılması, adayların mal beyanlarında bulunmaları, seçim vaatlerinin rasyonelliğinin ve kapsamının tartışılması, kadın adayların azlığı, bağımsız adayların yaşadıkları zorluklar bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Seçim sonuç anketinin seçim günü görev alan tüm Sandık Başındayız gönüllülerine yerinde uygulanmamış olması, seçim sonrası gönüllülerin hepsinin oluşturulacak rapora katkı sağlama hassasiyetinde olmaması araştırmamızın en önemli kısıdıdır.

Bir diğer kısıt, organizasyonun tüm İstanbul geneline yayılmamış, Tuzla, Arnavutköy, Silivri gibi uzak ilçelerin çalışmaya dâhil edilememiş olmasıdır.

3. MAHALLİ İDARELER SEÇİMLERİ BULGULARI, 30 MART 2014

3.1. Seçimlere Hazırlık

3.1.1. Demografik Veriler

Sandık Başındayız olarak, seçim gününe kadar 3437 gönüllüye ulaşılmıştır. Ancak çeşitli nedenlerle 1711 kişi hiç görev alamazken, 1696 kişi sandık görevlisi olmuş, 30 kişi okul sorumlusu olarak görev almıştır.

Sandık başında ve okul sorumlusu olarak görev yapan gönüllülerin 559'u seçim sonuç anketini doldurmuştur. Bu sonuçlara göre anketin doldurulma oranı %32,96 gibi oldukça yüksek bir orandır. Anketlerin ilçelere göre dağılımı Tablo 1'te gösterilmiştir.

Gönüllülerimizden 210 kişisel rapor alınmıştır. Alınan rapor sahiplerininin 122'si kadın (%58), 88'i erkektir (%42).

Anket sonuçlarına göre, gönüllülerimizin %61'i kadın, %39'u erkektir, % 37,5'i 24-35 yaşları arasında, %27,8'i 35-44 yaşları arasındadır (Tablo 2). %51,3'ü Lisans seviyesinde üniversite, 21,1'i yüksek lisans ve üstü mezunudur (Tablo 3).

3.1.2. Organizasyon

Sandık Başındayız tanıtım çalışmalarına başlama tarihi olarak resmi adaylık sürecinin başladığı Ocak ayı belirlendi. Gönüllü toplama çalışmaları o tarihten sonra hız kazandı. Çalışmalarımız, görsel, basılı ve sosyal medyada yer aldı. Ancak bağımsız duruş ve kaynak eksikliği nedenleri ile tanıtım çalışmaları yeterli miktarda olamamış, İstanbul genelinde hedeflenen 32.165 gönüllü sayısına ulaşamamıştır. Merkez ilçelerdeki bazı okullarda sandık sayısından daha fazla gönüllüye ulaşıldığı halde, özellikle Tuzla, Silivri, Arnavutköy gibi İstanbul merkezinden uzak ilçelerde müşahit bulmakta

oldukça zorlandı. Gerek gönüllü sayısındaki eksiklikler gerekse enerjinin daha verimli kullanılması amacı ile bir başka bağımsız sivil organizasyon olan Oy ve Ötesi ile gönüllülerin atanması ve seçim sonrasında müşahitlerden sandık tutanak verilerinin alınması konularında birlikte çalışıldı. Ancak, organizasyon, eğitim gibi konulardaki ayırım devam etti. Ankete katılanların %87,5'i sandıklara zamanında atandıklarını, ancak %54,4'ünün okul sorumlusu veya ekibi ile seçim günü öncesinde toplandığını ifade etmiştir.

Seçim günü hikâyelerinde, gönüllülerin gelen müşahitlik veya okul sorumluluğu tekliflerini düşünmeden kabul ettikleri belirtilmektedir. Tereddüt eden gönüllülerin bir kısmının iş hayatlarının yoğun olduğu ve seçim öncesindeki çalışmaların vakit alacağı, seçim günü yaşanacak stres ve yorgunluk ve o gün çocuklarını kime emanet edecekleri gibi endişeler taşıdıkları görülmektedir. Diğer bir endişe kaynağının geçmişte sandık çevresinde yaşanan gerginlikler olduğu belirtilmiştir. Ancak yine de, tüm gönüllüler sandıkların gözlenmesi görevinin önemini farkında oldukları için tüm bu endişelerine rağmen seçim sürecine gönüllü olarak katılmak ve bu sürecin bir parçası olmak istemişlerdir. Bu nedenle özellikle okul sorumluları, seçim öncesindeki çalışmalarını kendileri için tam zamanlı bir iş haline çevirmişlerdir. Birçok gönüllünün, böyle bir oluşumun başarılı olabileceği, sandık başlarında bağımsız müşahitlerin durabileceği veya etkin olabileceğine dair şüpheler taşıdıkları görülmüştür. Seçimden önce okullarında görev alacak müşahitlerle tanışan okul sorumlularının, müşahitlerdeki sorumluluk bilinci ve azmini gördükten sonra, doğru bir iş yaptıklarına olan inançlarının ve umutlarının arttığı ve böyle bir organizasyona dâhil olmaktan gurur duydukları belirtilmiştir. Bu işin partiler üstü, tamamen bağımsız bir iş olduğuna inançlarının yüksek olduğu, demokratik bir seçim için bireysel bir katkı sağlamanın vatandaşlık görevleri olduğu vurgusuna dikkat çekilmektedir.

3.1.3. Eğitim Verileri

Seçim günü öncesinde gönüllülerimizin büyük bir kısmına ve Oy ve Ötesinin bazı gönüllülerine eğitim verildi. Anket sonuçlarına göre, gönüllülerimizin %76,6'sı yüz

yüze eğitim almış olup, %79,1'i eğitimin içeriğinin yeterli olduğunu, %80'i eğitim yeri ve sıklığının yeterli olduğunu ifade etmiştir.

3.2.Seçim Günü Hazırlığı

3.2.1. Seçim Günü Sabahı

Müşahitlerin hikâyelerinde gönüllülerin seçim gecesi ve sabahı yaşadıkları heyecanlar ifade edilmektedir. Birçok gönüllü, daha önce hiçbir gönüllü oluşumuna veya sivil inisiyatife katılmadığını, hatta bunca zaman siyasi bir görüşe bile sahip olmazken seçim sandıklarında bağımsız bir şekilde gözetmenlik yapma fikrinden çok heyecanlandığını, kendisini faydalı hissettiğini ve bunun sonucunda yaşadığı mutluluğu belirtmiştir. Anket verilerine göre, gönüllülerin %95,2'si sabah 7:00'de görev aldığı sandığın başında olmuştur.

Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri sandık kurullarında yer almak veya sandık başlarında müşahit olarak bulunabilmek için üç alternatifine sahipti; CHP, LDP ve bağımsız aday Elif Selen Gülün'ün müşahit kartlarından birini taşımak. Özellikle bağımsız adayın müşahit kartı sandık kurulu üyelerindeki siyasi ön yargıları kırmış, aksine sempati kazandırmıştır. Kişisel raporlarda bazı gönüllüler önce dirençle karşılaşmış, ancak yaptıkları yorumlarla ve seçim kanunu konusundaki bilgileri ile sandık kurullarının saygısını kazanmış ve sandık başlarında bazı konularda görev almışlardır. Yine de sandık başkanlarının sandık müşahitlerini, gözlemci olarak sürece dâhil etmek konusundaki bilgisizlikleri ve isteksizlikleri 195 kişi tarafından rapor edilmiştir.

Gönüllülerin %81,2'si sandık çevresi hazırlıkları dâhil tüm gün sandık başında durabildiği halde, 43 gönüllü (%7,7) seçim günü boyunca sandık çevresine hiç alınmamış, 14 kişinin (%2,5) oy verme süresince görev yapması engellenmiştir. 7 kişi (%1,3) oylama bittikten sonra sayım işlemini gözlemlemesi engellenmiş, 22 kişi de (%3,9'u) oylama bittikten sonra sandık çevresinden uzaklaştırılmak istenmiş ancak

kanuni hakkını kullanarak kalmaya devam etmiştir. 2 kişi sandık başkanının inisiyatifini doğrultusunda, en fazla üç müşahidin kalmasına izin verileceği gerekçesi ile kura seçimi sonucunda sandık çevresinden çıkartılmıştır.

135 kişi (%24,2) sandık kuruluna üye olarak girebilmiş, 27 kişi (%4,8) sandık kurulu üyesi eksik olduğu halde, talep etmesine rağmen kurula alınmamıştır.

17 kişi görevini yaparken tehdit edilmiş, 13 kişi fiziksel olarak rahatsız edilmiştir. 3 kişi yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle görev yerini terk etmiş, 7 kişi ise kişisel nedenlerle ayrılmak durumunda kalmıştır.

Kişisel raporlara göre, 210 kişinin 22'si ilçe veya okul sorumlusu olarak, 64'ü sandık kurullarında sandık üyesi olarak, 124'ü müşahit olarak görev almıştır.

İktidar partisinin 329 sandıkta birden fazla müşahit ile temsil edildiği (194 sandıkta 2 kişi, 79 sandıkta 3 kişi, 31 sandıkta 4 kişi, 16 sandıkta 5 kişi, 6 sandıkta 6 kişi, 3 sandıkta 7 kişi) belirtilmiştir. Aynı zamanda bazı sandık kurullarında üye olarak aynı partiye mensup birden fazla kişinin bulunduğu kişisel raporlarda (182 kişi tarafından) belirtilmiştir.

Bu arada, seçim gününün, yaz saati uygulamasına geçiş günü olması nedeniyle akıllı telefon kullanan birçok gönüllünün 1 saat erken uyanmış olması gün içerisinde yorgunluklara neden olmuş, buna rağmen gönüllüler seçim gözleme görevlerine büyük bir enerji ve istekle devam etmişlerdir.

3.2.2. Seçim Günü Sandıklardaki Hazırlık

Katılımcıların 69'u (%12,3) oy verme işlemi öncesi yapılan hazırlık sürecinde hatalar yapıldığını belirtmiştir. 17 sandıkta evrakların eksik ve/veya iki adet EVET mührünün çıkmadığı, 23 sandıkta pusula ve/veya zarfların lekeli olduğu, yalnızca 1 sandıkta oy verme kabinini gören açık bir kamera olduğu, 9 sandıkta oy verme kabinlerinin doğru oluşturulmadığı, 39 sandıkta (%7) gelen boş pusula ve zarfların açılma, sayılma ve mühürlenme işlemlerinin usulüne uygun bir şekilde yapılmadığı ifade edilmiş, 15 sandıkta boş zarf ve pusula sayılarının tutanağa geçirilmediği belirtilmiştir.

Kişisel raporlara göre, 210 kişinin 152'si seçim torba ve evraklarının bir gün önceden sandık başkanlarına teslim edilmesinin yarattığı güvensizliği dile getirmiştir. Ayrıca, yine kişisel raporlara göre sandık kurulunda görev alan gerek parti müşahitlerine gerekse Sandık Başkanımız gönüllülerine müşahit kartı veya yetkilendirme belgesi sorulmadığı, ancak tutanakların imzalanması sırasında yetkisiz ve sandık başkanından izinsiz kişilerin gün boyunca sandık kurulunda görev aldığı ve bunun usulsüzlüğe ve suistimale açık bir nokta olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca oy verme süreci öncesi pusula ve zarf sayımı, mühürleme işlemi gibi hazırlıklar için ayrılan bir saatlik sürenin yetersiz olduğu 140 kişi tarafından belirtilmiştir.

Seçim hikâyelerinde, sandık pusula ve zarflarının mühürlenme ve sayılması sürecinin ne kadar önemli olduğu belirtilmiştir. Özellikle pusulalara vurulan damganın yerinin sandık kurulunca önceden belirlenip, mührün tüm pusularda aynı yere vurulması, sandık çevresi dışında TERCİH veya EVET damgası vurulmuş pusulaların kullanımının tespit edilebilmesi açısından önemlidir.

3.3.Oy Verme Süreci ve Sonrası

3.3.1. Oy Verme Süreci

Anket sonuçlarına göre 241 sandıkta (%26,5) oy kullanma sırasında hatalar olmuştur. 5 sandıkta seçmenlerin bir kısmının isimlerinin ve geçerli kimlik belgelerinin kontrol edilmediği, 14 sandıkta geçerli kimliği olmayan bazı seçmenlerin, 9 sandıkta (%1,6) seçmen listesinde adı olmayan kişilerin oy kullanmasına izin verildiği belirtilmiştir. Ankete katılan gönüllülerimiz, 18 sandıkta (%3,2) T.C. vatandaşı olmadığından, 118 sandıkta da (%21,1) zihinsel engelli olduğundan şüphelendikleri kişilerin oy kullandığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde 155 kişisel raporda zihinsel engelli vatandaşlara oy kullandırıldığı belirtilmiştir.

24 sandıkta bazı seçmenlerin oy kullandıktan sonra listeye imza atılmadığı, 50 kişisel raporda da imza atmada karışıklık yaşandığı belirtilmiştir.

68 sandıkta (%12) yaşlı ve engellilere sürekli olarak belirli kişiler yardım etmek istemiş, bu kişiler, yardımlar sırasında belirgin bir şekilde seçmeni yönlendirilmeye çalışmışlardır. Tek kişi girilmesi gereken oy verme kabinine, 171 sandıkta (%30,6) birden fazla kişinin girdiği, daha çok ev kadınlarının ve yaşlıların hangi partiye oy verecekleri konusunda yakınlarından destek bekledikleri gözlenmiştir. 50 sandıkta seçmenler, gerek sandık çevresinde görev alan partililer tarafından gerekse diğer seçmenler tarafından sözlü olarak etkilenilmeye çalışılmış, bu kişiler uyarılara rağmen çalışmalarına devam etmişlerdir. 47 sandıkta (%8,4) fotoğraf makinesi kullanıldığı görülmüştür. Sosyal medyadaki paylaşımlardan aslında bu oranın çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Seçmenlerin sandık çevresine toplu halde girmelerinden dolayı içeride kalabalık oluşması, insanların sırada beklerken sohbet etmeleri ve kanunen yasak olduğu halde cep telefonu ile konuşmaları gürültü ve kargaşaya neden olmuştur. Bazı okullarda, sınıf yetersizliği aynı sınıf ortamında birden fazla sandık ve kurulunun olmasını gerektirmiş, bu durum, gerek sınıf kapılarında gerekse sınıf içlerinde haddinden fazla kalabalık ve gürültü oluşturmuştur. Ayrıca, sandık kurulunun işini sağlıklı bir şekilde yapmasını engellemiş ve seçmenler arasında gerginliklere neden olmuştur. Bunun yanında; her sandık kurulunun iki kabin kullanması gerekirken, iki sandıklı sınıflarda birer oy kabini kullanmış, bu durum, oy verme işleminde karışıklıklara neden olmuştur.

YSK'nın, oy verme sürecini planlarken neden süreci kolaylaştırmadığı, hem muhtar hem diğer belediye ve meclis seçimleri için tek bir zarf yerine iki farklı zarfla zorlaştırdığı birçok seçmen hikâyesinde soru olarak karşımıza çıkmıştır.

Aynı anda birden fazla seçimin yapılıyor olması nedeniyle yaşanan karışıklıklar 130 kişisel raporda belirtilmiştir. 60 sandıkta (%10,7), sandık kurulu farklı renkli zarflar ve içine girecek oy pusulaları ile ilgili yeterli ve/veya doğru yönlendirme yapmamıştır. Halk, oy kullanımı konusunda YSK tarafından medya kanalı ile bilgilendirilebilirdi. Bazı sandık kurulları, muhtarlık ve belediye ve meclis seçimleri için ayrı kabin kullanma

yoluna gitseler de muhtarlık pusulalarının dışarıdan getirilmesi nedeniyle tüm pusulaların yanlışlıkla aynı zarfa atılması engellenememiştir. Bazı seçmen hikâyelerinde muhtarlık zarflarının önce verilmesi hataları bir miktar azaltmıştır.

6 sandıkta seçmenlere lekeli veya uygunsuz pusula/zarf verilmeye çalışılmış, 8 sandıkta, sandık mührü olmayan oy pusulaları ile oy kullanıldığı belirtilmiştir. 154 sandıkta (%27,5) sandık çevresinde kargaşa yaratmak adına kavgalar yaşanmıştır. Özellikle seçim sırasında, oy kullanmak için bekleyen kişi sayısı arttıkça (kuyruk uzadıkça) imza ve kimlik kontrolü yapan sandık kurulu üyelerinin, acele etmeleri nedeniyle işlerini özensiz yaptıkları 105 kişi tarafından rapor edilmiştir.

Ayrıca, sandık kurulu başkan ve üyelerinin kanun ve mevzuatlar konusundaki bilgi yetersizliği 113 kişisel raporda belirtilmiştir. Seçmen hikâyelerinde ise sandık başkanlarının ve kurul üyelerinin mevzuata hâkim olmadıkları, YSK tarafından verilen eğitimlerin yetersiz olduğu, partili müşahitlerin ise neredeyse hiç bilgilerinin olmadığı belirtilmiştir.

Seçim günü boyunca, özellikle iktidar partisinin sandık kurulu üyeleri ve müşahitlerinin oldukça iyi hazırlandıkları, kalabalık bir ekip ile tüm sandıkların başlarında buldukları (177 kişi tarafından), sandık kurullarında iktidar partisinin görevlileri oldukça etkin bir rol oynarken muhalefet partilerinin görevlilerinin eğitimsiz ve pasif kaldıkları (189 kişi tarafından), hatta sık sık görev yerlerini terk ettikleri (175 kişi tarafından) kişisel raporlarda belirtilmiştir.

Bazı parti müşahitlerinin ellerinde, oy vermeye gelen ve gelmeyen kişileri tespit etmeye yönelik sandık seçmen listelerinin olduğu, bu durumun kanuna aykırılığı nedeniyle itirazlar sonucunda listenin ellerinden alındığı belirtilmiştir.

Bunların dışında, kişisel raporlarda, her bir sandığa düşen seçmen sayısının fazlalığı (73 kişi tarafından), EVET ve TERCİH mührünün kullanımının zor olduğu (91 kişi tarafından) belirtilmiştir.

3.3.2. Oyların Sayımı

Seçim süresinin uzunluğu nedeniyle oluşan yorgunluk ve gerginlik (97 kişi tarafından), bu durumun oy sayma sürecini negatif yönde etkilediği bilgisi (175 kişi tarafından) kişisel raporlarda belirtilmiştir. Bazı partilerin özellikle yorgunluk faktörünü önceden tahmin edip sayım aşamasına geçilirken mevcut müşahitlerini yeni, dinlenmiş müşahitlerle değiştirdiği 191 kişi tarafından ifade edilmiştir.

Seçim hikâyelerinde, oy sayımı süresince, partili müşahitlerin tutumlarının farklılıkları belirtilmiştir. Bazı parti müşahitlerinin sayıca çok fazla olduğu, ellerinde parti amblemleri hazır sayım cetvelleri ile gelip sayıma müdahil oldukları, oyların geçerliliği hakkında etkin rol oynadıkları, hatta zaman zaman sandık kurulu üzerinde baskı kurdukları ifade edilmiştir. Buna mukabil diğer parti müşahitlerinin hiçbir fonksiyonu olmadığı, çıkan oyların geçerliliğini kontrol etmedikleri gibi, birçoğunun oy sayımlarına ilişkin çetele bile tutmadığı görülmüştür. Hatta büyük oranda geçerli oylar ile geçersiz oylar arasındaki farkı bile bilemeyecek durumda oldukları belirtilmiştir.

Anketlere göre, oy sayımına geçilmeden önce 322 sandıkta (%57,6) oy kullanmamış seçmenlerin imza bölümüne çizgi çekilmemiş, 32 sandıkta kullanılmayan oy pusulaları ve zarflar bağlanıp tutanağa geçirilmemiş, 93 sandıkta (%16,6) EVET veya TERCİH mühürleri zarfa konup mühürlenmemiştir. 20 sandıktan (%3,6) farklı renkte veya şüpheli zarflar, 14 sandıkta bazı zarflardan farklı renkte veya şüpheli pusulalar çıkmıştır. 32 sandıkta (%5,7) şüpheli zarf ve pusulalar konusunda usule uygun davranılmamıştır.

Seçim hikâyelerinde, sandık başkanlarının sayım öncesi sayım kurallarına ilişkin açıklama yapmasının, gerek müşahitlerde gerekse sandık kurulu üyelerinde bağımsızlığa ilişkin bir güven oluşturduğu, sayım süresince yaşanan kargaşaları azalttığı belirtilmiştir.

4 sandıkta, açılan zarflar yüksek sesle okunmamıştır. 60 (%10,7) sandıkta sayım sırasında özellikle kargaşa yaratılmak istenmiş, 4 sandıkta sayım sırasında elektrikler kesilmiş, tamamen karanlık bir zaman dilimi oluşmuştur.

140 sandıkta (%25) zarflardan başka kâğıtlar veya pusulalar çıkmış. Hemen hemen tüm sandıklarda mavi zarfların içinden muhtarlık seçimine ait pusulalar çıkmıştır; bu sayı bazı sandıklarda 4 bazı sandıklarda 16 olarak belirtilmiştir. İlçe seçim kurulları bu zarflar hakkında ortak karar alamamışlardır. Bu nedenle sandık kurulları, bu şekilde kullanılan oylarla ilgili olarak farklı kararlar almıştır. 306 (%54,7) sandıkta bu zarflardan çıkan tüm oy pusulaları geçersiz sayılırken, 253 (%45,3) sandıkta oy pusulaları geçerli sayılmıştır. 133 sandıkta (%23,8) bazı mor zarfların içinden belediye seçimlerine ilişkin oy pusulaları çıkmıştır. Bu nedenle bu zarflardan çıkan tüm oy pusulaları geçersiz sayılırken, 72 sandıkta (%12,9) ise aynı karışıklık nedeniyle oy pusulalarının tümü geçerli sayılmıştır. Özellikle 175 kişisel raporda bu farklılaşan uygulamalara dikkat çekilmiştir. Kimi sandık başkanları bu şekildeki oyların geçerli sayıldığını, gerekçesi ile birlikte tutanak defterine işlemiş, kimileri de tutanağa durumu işlemeksizin geçerli kabul etmişlerdir.

Tüm seçim sürecinin en kritik noktalarından biri oyların sayımı aşamasıdır. Sandık kurulu üzerinde baskı kuran bir zümre çıkan oyları istediği gibi manipüle edebilir. 104 kişisel raporda, sandık kurulunun sayım süresince müşahit sayısının çokluğundan dolayı dikkatini toplamakta zorlandığı belirtilmiştir. Ayrıca 88 sandıkta (%15,7) bazı partililerin sandık kurulu üzerinde aşırı baskı oluşturduğu belirtilmiştir. 153 kişisel raporda geçerli/geçersiz oy ayırımının zorluğu dile getirilmiştir. Oyların sayımında 27 sandıkta (%4,8) oyların geçerliliği nezdinde usulsüzlükler yapılmıştır. Sandık başkanlarının, 10 sandıkta oyların sayımı sırasında, 25 sandıkta ise şikâyet ve itirazlara karşı tutumunda tarafsızlığını koruyamadığı belirtilmiştir.

3.3.3. Tutanakların Tutulması

Seçim hikâyelerinde, tutanakların doldurulmasındaki zorluk en çok ifade edilen konulardan biri olmuştur. Oyların sayımı sürecinin İstanbul genelinde en erken 19:30 civarında bittiği göz önüne alındığında, sandık kurulu başkanının oy verme ve oyların sayılması sürecinde oldukça yorulmuş olması kaçınılmazdır. Ayrıca, tutanak üstündeki yazıların çok küçük oluşu, aritmetik işlemlerinin zorluğu, sandık çevresindeki müşahit

sayısının çokluğu, birçok müşahidin bir an önce ıslak imzalı tutanakları alıp gitme çabası tutanakların yazılmasını zorlaştırmış, çok hata yapılmasına sebep olmuştur. Tutanak kopyalarının elle çoğaltılması, müşahitlere tutanak verme sorumluluğu tutanakların doldurulması sırasındaki hataları arttırmıştır. Burada en iyi çözüm, sandık başkanının tutanak doldurulması konusunda eğitim alması veya gün içerisinde tutak örneğini incelemesi olabilir.

210 kişisel raporun 202'sinde, sandık başkan ve kurul üyelerinin tutanakların nasıl doldurulacağını iyi bilmediği, doldurulması sırasında zorlandığı belirtilmiştir. Özellikle tutanağa işlenecek sayıların (geçerli/geçersiz, kullanılan, kullanılmayan zarf, pusula ve seçmen sayıları) tutturulamaması nedeniyle sayılarda değişikliklerin yapıldığı 187 kişisel raporda belirtilmiştir.

Anket sonuçlarına göre, 13 sandıkta (%2,3) tutanakların doğru tutulmadığı, sonuçları tutturabilmek için sayılarla oynandığı, imzaların doğru atılmadığı belirtilmiştir. Oran, 10 milyon seçmenin olduğu İstanbul'da 230 bin oya tekabül etmektedir. 193 sandıkta pusula/zarf eşleştirme karışıklıkları yüzünden birçok oyun (133 sandıkta 1-5 arası, 47 sandıkta 5-10 arası, 13 sandıkta 10-25 arası oy) geçersiz sayıldığı belirtilmiştir.

Ayrıca, sandık kurulu üyelerinin de yorgun olmalarından dolayı üyeler tutanakları doğru imzalamamış, imzalarken tutanakların doğruluğunu kontrol etmekte zorlanmışlardır.

24 (%4,3) sandıkta sonuç tutanaklarının ıslak imzalı kopyalarının sandık kurulu üyelerine ve müşahitlere verilmediği, 48 Sandık Başındayız gönüllüsünün (%8,6) sandık sonuç tutanağının fotokopisini dahi alamadığı belirtilmiştir.

Bağımsız aday fikrinin ne kadar isabetli olduğu bir kere daha görülmüştür. Kanunda, sandık kurulunda üyesi olan partinin müşahidine veya aynı partinin birden fazla müşahidine ıslak imzalı tutanağın verilemeyeceği açıkça belirtilmesine rağmen, sandık başkanlarının, kurul üyelerinin ve müşahitlerin bu ayrıntıyı bilmemeleri nedeniyle gergin anlar yaşanmıştır. Ayrıca, yorgunluk ve tutanak doldurmadaki zorluklardan dolayı ıslak imzalı tutanağın bir kopyasını verme konusunda direnç

gösteren sandık başkanlarının, bağımsız aday Elif Selen Gülün'ün müşahit kartlarını gördükten sonra tutum değiştirdikleri belirtilmiştir. Ancak buna rağmen birçok müşahidemiz ıslak imzalı tutanak almakta zorluk çekmiştir.

Tutanaklarla ilgili bir diğer sorun, birçok sandıkta tutanakların sandık çevresinde asılı olarak ilan edilmemiş olmasıdır. Sonuç tutanaklarının 153 sandıkta (%27,4) sınıf kapısına asılmadığı, tutanakların asılı kalma süresinin 3 gün olduğunu kanunda açıkça belirtilmesine rağmen bu tutanakların 45 sandıkta gece yarısına kadar bile asılı kalamadığı görülmüştür. Tutanaklar, partilerine tutanak götürme telaşına düşen müşahitler veya ertesi gün eğitim var diyen okul idarecileri tarafından alınmıştır.

Özellikle şaibeli olan bazı ilçelerde, parti merkezleri, ilçe seçim kurullarına itiraz etmek için ıslak imzalı tutanakların kopyalarına ulaşmak istemişler ancak sandık çevresinde asılı olması gereken tutanıklara ulaşamamışlardır.

Ankete konu usulsüzlüklerle ilgili olarak 54 gönüllümüz (%9,7) tarafından şikâyet tutanağı tutulmuş, tutanağın bir kopyası ilçe seçim kurullarındaki avukatlarımıza iletilmiştir.

3.4.Oy Torbalarının Taşınması ve İlçe Seçim Kurulları

Ankete katılan 40 gönüllümüz oy torbalarının, ilçe seçim kuruluna teslimi sırasında usulsüzlükler olduğundan şüphelenmiştir. Daha önce YSK tarafından belirtilmediği halde, güvenlik güçlerinin gün içerisinde sandıkları gezip, oy torbalarının resmi araçlarla onların nezaretinde ilçe seçim kurullarına taşınacağını sandık başkanlarına bildirip, bu emre uyacaklarına dair imza almaları, başta Sandık Başındayız müşahitleri olmak üzere diğer tüm sandık üyeleri ve müşahitler arasında tedirginliğe yol açmıştır. Sandık Başındayız çağrı merkezi görevlileri ve avukatlarına, İlçe Seçim Kurulu Başkanları ile yaptığı telefon görüşmelerinde, bu kararın, oy torbalarının güvenliği açısından daha doğru olduğu bildirilmiştir. Bu açıklamalar Sandık Başındayız

yönetimini ve avukatları tatmin etmese de müşahitlerin tedirginliği azaltılmaya çalışılmıştır.

127 sandığın (%22,7) kurul üyeleri oy torbalarını teslim etmeden görev yerinden ayrılmıştır. 95 sandıkta (%17) seçim malzemeleri ve oy torbaları usulüne uygun bir şekilde (sandık kurulu başkanı ve iki sandık kurulu üyesi tarafından) ilçe seçim kuruluna teslim edilememiştir. 14 sandıkta oy torbaları sandık kurulundan, görevli oldukları şaibeli kişiler tarafından teslim alınmıştır. 71 sandıkta (%12,7) Sandık Başındayız gönüllüleri oy torbalarının ilçe seçim kuruluna teslimine katılmıştır.

97 kişi, oy torbalarının ilçe seçim kurullarına teslim edilmesi sırasında kalabalık ve düzensizlik nedeniyle kargaşa yaşandığını kişisel raporlarında belirtmişlerdir. Gelen oy torbalarının ağızlarının mühürlü olmaması (80 kişisel raporda belirtilmiştir), tutanaklara geçirilen sayıların tutarsız olması (aritmetik hataları 183 kişisel raporda belirtilmiştir) gibi nedenlerle işler yavaş ilerlemiştir. Bu yavaşlık sandık başkanlarının ve birlikte gelen sandık kurulu üyelerinin saatlerce beklemesine yol açmış, bu tabloya bir de tutanak sayılarını tutturamayan sandık başkanlarının oy torbalarını açıp tek tek zarf ve pusulaları sayma görüntüsü eklenmiştir.

Dört gönüllümüz, refakat ettiği oy torbasının ilçe seçim kurulu tarafından teslim alınmadığını, ancak tutanak sayıları düzeltildikten sonra teslim edilebildiğini bildirmiştir.

Sandık Başındayız avukatları, gönüllülerin seçim günü karşılaştıkları problemlere anında çözüm getirerek hukuki destek sağlamıştır. Ayrıca avukatlar İlçe Seçim Kurullarında Bağımsız Aday Elif Selen Gülün'ün temsilcisi olarak 72 ilçe seçim kurulunda görev almış ve seçim gözlemesi gerçekleştirmişlerdir.

Avukatlar seçim günü yaşadıklarına dair raporlarını iletmişlerdir. Bu raporlarda bazı sandık kurullarının yeterli bilgiye sahip olmamaları, yeterli eğitim almamaları, yaptıkları işi zorunluluk olarak gördükleri, bu yüzden özensiz davrandıkları oldukça sık tekrarlanmış, bu özensizlik nedeniyle birçok oyun ilçe seçim kurullarında geçersiz sayıldığı belirtilmiştir. En çok verilen örnekler; oy verme işlemi öncesi hazırlık

sürecinde mühürlenmeyen zarf ve pusulalar, seçmen doğru yönlendirilmediği için yanlış zarflara konan pusulalar, tutanakların yanlış veya eksik tutulması, neredeyse hiçbir oy torbasının ağızlarının mühürlenmemiş veya yanlış mühürlenmiş olması, sandık başkanının oy torbasını teslim edinceye kadar sandığının başında beklememesidir. Sandık başkanları tarafından oy torbalarının mühürlerinin kırılması, açılıp tekrar sayılması, tutanaklardaki sayılarla oynanması; yapılan işlemin her türlü hileye açık olması nedeniyle, ilçe seçim kurulundaki avukatlar tarafından endişe ile rapor edilmiştir.

Avukatlar, tutanakların SEÇSİS ekranına girilmesi sırasında karışıklıkların yaşandığını, belirtilmişlerdir. Aritmetik hatası olan veya tutanakların sayılarının tutturulmaya çalışılması sırasında yaşanan usulsüzlüklere dikkat çekmişlerdir. Üzerinde düzeltme çizikleri olan birçok tutanağın olduğu, bazı ilçelerde oyların defalarca sayıldığı, bazı ilçelerde ise memurların sandık kurulu üyelerine veya ilçe seçim kuruluna kurula danışmadan sayıları kendilerinin düzeltmeye çalıştığı, tutturulamayan tutanakların sisteme girilmeden bekletildiği, rapor edilmiştir.

Birçok tutanakta partilerin aldıkları oylar bölümünde kaymaların olduğu saptanmıştır. İtirazlar sonucu oy torbaları tekrar açılmış, tutanakların yanlış yazıldığı, partilerin aldıkları oyların sehven bir alt veya bir üst partiye yazıldığı belirtilmiştir.

Avukatlar, oy torbalarının geç geldiğini, sabah geç saatlerine kadar süren çalışmalar nedeniyle verilerin memurların yorulduğunu, dikkatlerinin azaldığını ve acıktıklarını belirtmişler ve bu nedenlerle yapılan hatalar tespit etmişlerdir. Ayrıca, sisteme veri girişi işlemi sırasında, girişi yapan memurların girdikleri sayıların doğruluğunun kontrolünün zorluğunu, daha sonra kontrol yapılmazsa hile veya yanlışlıkların tespit edilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Tutanakların sisteme girilmesi sırasında bir tutanağın birden fazla girilmesi engellendiği halde hiç girilmemesinin kontrolünün yapılmadığı, var olan sistemde benzeri hataların yaşanmasının zor olmadığı belirtilmiştir.

Ayrıca, özellikle büyük ilçe seçim kurullarının güvenlik zaaflarına dikkat çekilmiş, elinde oy torbası olanın içeri rahatça girebildiği, bina içine giriş çıkışların fazla kontrol edilemediği, kimlik tespiti yapılmadan yetkisiz kişilere görev kartlarının verildiğinin ve veri girişi yapılan yerlere rahatça girdiğinin tespit edildiği, bu durumun, gerek oyların gerekse seçim kurulunda görev yapan kişilerin güvenlikleri açısından risk taşıdığı belirtilmiştir.

3.5.Sonraki Süreç, Partiler ve YSK

3.5.1. Partiler

Sürecin devamında, parti temsilcilerinin itiraz için ıslak imzalı tutanaklara kolay kolay ulaşamadıkları, kendi müşahitlerinden bu tutanakları temin edemedikleri görülmüştür. Toplanan ıslak imzalı tutanakların vahameti sandık başkanlarının ve o tutanaklara imza atan müşahitlerin eğitimsizliğini ve/veya özensizliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca 145 kişi, raporlarında boş, yanlış, kaymış, değiştirilmiş tutanaklara atılan imzalardan, hiç atılmayan imzalardan bahsetmişlerdir. Bu bilgiler çeşitli parti temsilcileri tarafından da teyit edilmiştir.

Birçok ilçede tutanakların karşılaştırılması için çalışacak partili gönüllü bulunamamıştır. Gerek tutanakların temini gerekse tutanakların karşılaştırılması sırasında Sandık Başındayız ekibi yardımlarda bulunmuştur.

Genel olarak özellikle muhalefet partilerinin seçim sürecinde aktif rol alamadıkları söylenebilir. Görevlendirdikleri müşahitler, yeterli eğitim alamamışlar, oy verme ve oyların sayımı sürecinde aktif rol oynayamamışlar, tutanakların doldurulması noktasında hataları fark edememişler, oy tutanaklarına sahip çıkamamışlar ve oy torbalarının tesliminde aktif rol oynayamamışlardır. Bu süreçte partilerin temsilcilerinin bu sürecin yönetiminde başarısız oldukları söylenebilir.

3.5.2. YSK

YSK'nın, sonraki sürecin yönetiminde bağımsızlığını koruyamadığı düşünülmektedir. Bu ifade 203 kişisel raporda da belirtilmiştir.

İki günlük itiraz süresi, ilçelerdeki sandık sayılarının fazlalığı ve tüm imzalı tutanaklara ulaşmanın zorluğu da düşünüldüğünde yetersiz kalmaktadır.

Daha önce bahsedildiği gibi, oyların sayımı ile başlayan yanlışlıklar, mavi zarflardan çıkan muhtar pusulalarının oluşturduğu, oyların geçerliliği konusundaki ikilemler, seçim kurullarının bu konuda verdikleri çelişkili kararlar, geçerli geçersiz oyların ayırımındaki zorluklar sayım sonuçların güvenilirliğini zedelemiştir.

Sandık kurullarının tutanaklarda yaptıkları hatalar, oy torbalarının taşınmaları ve teslim edilmeleri sırasında partili sandık üyelerinin bulunmaması, torbaların ağızları açık veya mühürsüz teslim edilmesi gibi usulsüzlükler sandık üyelerinin yetersizliğini ve özensizliğini göstermektedir. YSK'nın ve partilerin verdikleri eğitimlerin yetersiz olduğu görülmüştür.

Tüm bu yanlışlıkların faturası olarak birçok seçim bölgesinde, oyların tekrar tekrar sayılması gerekmiş, ikilemler nedeniyle birçok oy iptal edilip veya geçerli sayılarak toplamalar tekrar tekrar yapılmıştır. Ancak tekrar sayım için bir sınır getirilmemesi vatandaşların seçimlere, seçim sistemine ve YSK'ya olan güvenini azaltmıştır.

Binlerce oyun geçersiz sayılmasını sağlayan yanlış zarfta oy kullanılması halinin, daha çok sandık kurulunun seçmenleri yeterli bilgilendirmemesinden kaynaklandığı görülmüştür. YSK'nın seçimlerin düzgün yürütülmesine dair pozitif yükümlülüğü bulunmasına rağmen yanlış zarfta oy kullanılmasını önlemeye yönelik yeterli eğitimin verilmemiş olması büyük bir eksiklik. Ayrıca bu hususta farklı sandıklarda oyları geçerli sayma ya da saymama şeklinde gerçekleşen farklı uygulamaların önüne geçememiş, anında açıklamalar yaparak duruma müdahale edecek ve yol gösterici bir tavır sergileyememiş, standart bir uygulama sağlamadığı için bu durum sağlıklı bir seçim sonucu alınmasına engel olmuştur.

İlçe seçim kurullarında, oyların birleştirilmesi sırasında bazı illerde yaşanan şaibeler ve YSK tarafından verilen birbiriyle çelişen kararlar kamuoyu tarafından dikkatle izlenmiştir. Ankara seçimleriyle ilgili YSK'nın, çok sayıda sandıkta, geçersiz sayılan oyların geçersizlik nedenlerinin yazılmamış olması hususunu, kanuni hükümler çerçevesinde seçimlerin iptali nedeni olarak görmesi gerekirken, Kurul, Ankara'daki seçimlerin iptali yönündeki talebi reddetmiş, ancak Ağrı'da, Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri "geçersiz sayılan oyların geçersizlik nedeninin tutanağa yazılmaması" gerekçesiyle Ağrı İl Seçim Kurulu tarafından iptal edilmiştir.

YSK'dan farklı ilçe ve iller için farklı kararlar çıkması ve tek örnek bir uygulama sağlayamaması seçim sistemine olan güveni azaltmıştır. Genel olarak YSK'nın özellikle bu süreci iyi yönetemediği söylenebilir.

3.6. Seçim Günü Organizasyonun Genel İşleyişi

Seçim günü boyunca Sandık başındayız ekibinin çağrı merkezi tüm müşahitlerin ve okul sorumluların sorularına cevap vermiştir. Avukat desteğindeki 8 kişilik Sandık Başındayız çağrı merkezi ekibi gün boyu 500 üzerinde aramayı cevaplamış, avukatlara, okul sorumlularına, sandık başındaki gönüllülere her türlü desteği vermiştir. Özellikle oy sayımları sırasındaki kararsızlık noktalarında ve mavi zarflardan çıkan muhtarlık pusulaları gibi keyfi uygulamalara açık noktalarda çağrı merkezi avukatı tüm ilçe seçim kurulları ile görüşerek, uygulamadaki belirsizlikleri gidermeye çalışmış, alınan cevapla ilgili olarak tüm gönüllülerin bilgilendirilmelerini sağlamıştır. Sandık başındaki gönüllüler okul sorumlularına ve avukatlara çoğunlukla istedikleri zaman ulaşabilmiş ancak insan faktörünün olduğu her organizasyonda olduğu gibi çeşitli aksaklıklar meydana gelmiştir. Ankete katılan 559 gönüllünün 12'si sorumluların iletişim bilgilerinin eksik olduğu, 22'si (%3,9) okul sorumlusunun tüm seçim günü görevini iyi yapmadığı, 15'i okul sorumlularına kolayca ulaşamadığını belirtmiştir. 16'sı Sandık Başındayız yetkililerine kolaylıkla ulaşamadığını ifade etmişken, 38'i süreç boyunca yeterince ve etkin bir şekilde yönlendirilmediğini belirtmiştir.

Ayrıca yapılan ki-kare analizine göre Sandık Başındayız yetkililerine kolaylıkla ulaşabilenlerin ($\chi^2=10,214$, $df=4$, $p=0,037$) müşahitlik eğitimi alma değişkenine göre farklılık gösterdiği söylenebilir. Eğitim alanların beklenenden daha fazlası ekip yetkililerine kolayca ulaşabilmiştir.

Öncelikle kadınların, erkeklerden beklenenden daha fazla oranda eğitim aldıkları ($\chi^2=6,344$, $df=4$, $p=0,041$) tespit edilmiştir. Kadınların ve müşahitlik eğitimi alanların ($\chi^2=7,163$, $df=4$, $p=0,028$) beklenenden daha fazla sandık kurulu üyesi olarak çalıştığı görülmüştür.

Müşahitlik eğitimi alanların, diğer kritik noktalardaki usulsüzlükleri daha profesyonel bir gözle incelediği ve ihlalleri çok daha dikkatli bir şekilde fark ettiği yapılan ki-kare analizlerinde tespit edilmiştir. Ki-kare istatistiklerinden müşahitlik eğitimi alanların daha dikkatli olduğu kritik noktalar aşağıdaki gibidir:

- Sandık açıldıktan sonra oy kullanan seçmen sayısı ile imza sayısının karşılaştırılması ($\chi^2=45,063$, $df=4$, $p=0,000$);
- Sonuç tutanağının sınıfın dışına asılması ($\chi^2=53,723$, $df=4$, $p=0,000$);
- Sonuç tutanağının sınıfın dışına asıldıktan sonra yeterli süre asılı kalmaması ($\chi^2=23,834$, $df=4$, $p=0,000$);
- Oy torbasının ilçe seçim kuruluna teslimat aşamasındaki usulsüzlüklere dikkat edilmesi ($\chi^2=23,723$, $df=4$, $p=0,000$);
- Seçim malzemeleri ve oy torbalarının kimin tarafından teslim edildiğine dikkat edilmesi ($\chi^2=22,255$, $df=4$, $p=0,000$);
- Sandık kurulu asil üyelerinin oy torbalarını teslim etmeden görev yerinden ayrıldığı tespit edilmesi ($\chi^2=31,381$, $df=4$, $p=0,000$);
- Oy torbalarının sandık kurulu haricindeki kişiler tarafından teslim alındığının tespit edilmesi ($\chi^2=24,430$, $df=4$, $p=0,000$);
- Oy torbasının ilçe seçim kuruluna teslimine bilfiil katılınması ($\chi^2=139,694$, $df=4$, $p=0,000$);

- Usulsüzlüklerle ilgili şikâyet tutanağının tutulup, Sandık Başındayız ekibine teslim edilmesi ($\chi^2=30,725$, $df=4$, $p=0,000$);
- Pusula/zarf eşleştirme karışıklıkları yüzünden sandıklardan çıkan oyların daha az geçersiz sayılması ($\chi^2=14,163$, $df=6$, $p=0,049$).

Bu istatistiklere göre, müşahitlik eğitimi alan gönüllüler sandık başlarında çok daha fazla ayrıntıya dikkat etmişler, usulsüzlüklerin tespiti konusunda daha aktif görev almışlardır.

Bazı sandık başkanları, Sandık Başındayız Gönüllülerinin varlığından dolayı kendilerini daha rahat hissettiklerini belirtmişlerdir.

Bazı okullardaki Sandık Başındayız okul sorumlularının gün boyu saygıyla karşılandığı ve yardım gördükleri, bazılarının ise engellenmeye çalışıldığı seçmen hikâyelerinde belirtilmiştir.

Sandık Başındayız Ekibi olarak, her ne kadar 1500'den fazla müşahide eğitim vermiş olsak da, kısıtlı imkânlar nedeniyle bu eğitimler genele yayılamamıştır. Birçok bağımsız gönüllü yüz yüze eğitim yerine, çevrim içi eğitim videoları ve eğitim dokümanları ile kendilerini eğitmeye çalışsalar da, bunun yeterli olmadığı seçim hikâyelerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca, yüz yüze eğitim alanlar bile kanun ve genelgelere seçim günü ulaşma ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu konudaki eksiklikler ihtiyaç halinde çağrı merkezleri, avukatlar ve diğer müşahitler ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte akıllı telefonlar ve whatsapp gibi anlık mesajlaşmaya imkân veren teknolojik yazılımlar iletişimi ve bilgi aktarımını kolaylaştırmıştır.

Ankette, bundan sonraki süreç içinde, özellikle Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde gönüllü olmak isteyip istemedikleri sorulmuş, anketi cevaplayanların 519'unun (%92,8) evet, yalnızca 36'sının (%6,4) hayır cevabı verdiği görülmüştür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Seçim Sisteminde Gözlenen Usulsüzlük Tipleri Risk Noktaları

Sandıkların oy verme işlemi için hazırlanmasından ilçe seçim kurullarında oyların birleştirilip eldeki tutanaklarla karşılaştırılmasına kadarki süreç bağımsız seçim gözlemcileri tarafından izlenmiş, gerçekleşen belli başlı usulsüzlük tipleri ve şeffaf ve dürüst bir seçim sonucu alınmasının önünde engel yaratan risk noktaları belirtilmiştir.

4.1.1. Oy Verme Süreci ve öncesindeki risk noktaları

A. Seçmen Listeleri ve Oy Verme

- i. 2007-2011 arasında seçmen sayılarındaki 1,5 milyonluk hareket, MERNİS ve SEÇSİS'teki eksik ve fazla seçmenler seçimlerin güvenliğine gölge düşürmektedir.
- ii. Seçim öncesi, SEÇSİS kayıtlarında boş arsaların, benzin istasyonlarının, 2 katlı binaların çok katlı konut olarak görülmesi, olmayan konutlarda hayali seçmenlerin gözükmesi, bazı vatandaşların kendi evlerinde hiç tanımadığı seçmenlerin görüldüğünün fark edilmesi, henüz yıkılmamış binalarda yaşayan seçmenlerin kayıtlarının silinmesi gibi tüm bu yanlışlıkların veya seçmen listelerine yapılan bu bilinçli veya bilinçsiz müdahalelerin YSK'ya bildirildiği halde düzeltilmemesi YSK'ya olan güveni sarmıştır.
- iii. Ayrıca mükerrer kayıtların ve mükerrer oy kullanımının, parmak boyası gibi basit sistemlerle kontrol edilememesi ve 142 belgesi

konusundaki belirsizlikler suistimal konusundaki endişeleri arttırmaktadır.

B. Sandık Kurullarının Bilgi ve Eğitim Eksikliği

- i. Sandık başında görev yapan gönüllüler ve hukukçuların ortak kanısı sandık kurulu görevlilerinin mevzuat ve işleyiş hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları şeklinde olmuştur.
- ii. Zarfların mühürlenmesinden, ilk sayımlarının yapılmasına, oy verecek insanlara farklı zarflara konacak pusulalar konusunda bilgilendirme yapılmamasına kadar birçok sorunun bilgisiz sandık kurullarından kaynaklandığı gözlenmiştir. Keza yanlış yere imza atılması, kimlik kontrolünün düzgün şekilde yapılmaması gibi birçok usulsüzlüğe de ilgisizlik ve yorgunluk kaynaklı dikkatsizlik yol açmış bulunmaktadır.
- iii. Özellikle ilçe seçim kurulunda, tutanakların kontrolü sırasında, birçok sandık kurulunun tutanaklarda hatalar yaptığı tespit edilmiştir. Bu yanlışlıkların bazıları basit ancak seçim sonuçlarını etkileyebilecek mahiyetteki aritmetik hataları olmakla birlikte, bazılarının partilerin aldıkları oyların tamamen yanlış yazılması gibi çok ciddi hatalar oldukları gözlemlenmiştir.
- iv. Gerek YSK tarafından sandık başkanlarına verilen, gerekse partilerin müşahitlere verdikleri eğitimin yeterli olmadığı görülmüş olup, kurul üyelerinin, bundan sonraki seçim süreçlerinde yeterli bir süre öncesinden, daha kapsamlı bir eğitime tabi tutulması gerektiği düşünülmektedir.
- v. Ayrıca sandık kuruluna daha bilinçli üyelerin katılımının sağlanması için vatandaşların sandık kurulu üyeliğine başvurularını teşvik edilmeli ve bu işin önemi konusunda duyarlı ve eğitilmiş kişilerin sandık üyeliğine seçilmesinin sağlanması gerekmektedir. Bu konuda gerek ilçe seçim kurullarına, gerekse partilere çok iş düşmektedir.

C. Müşahitlerin İçeri Alınmaması

- i. Birçok okulda oy verme ve sayım sürecini izleyerek denetim görevini gerçekleştirmek isteyen müşahitlerin içeri alınmadığı saptanmıştır. Bazı müşahitlerin sandık çevresine yaklaştırılmadığı ve bu konudaki şikâyetleri dikkate alınmadığı görülmüştür. Her ne kadar sandık güvenliğini ve düzeni sağlamak için sandık kurulu başkanının partiler ve belirlenen bağımsız aday müşahitleri dışındaki kimseleri sandık başından uzaklaştırma yetkisi bulunsa da, bu yetkinin aşarak işlem yapıldığı, özellikle bağımsız aday müşahitlerinin dikkate alınmayarak etkisizleştirilmeye çalışıldığı görülmüştür.
- ii. Bu durum Kanun'un açık bir şekilde belirttiği gizli oy - açık sayım ilkesine aykırı olarak oyların sayımı sırasında da bazı sandık görevlileri tarafından uygulanmaya çalışılmış, tartışmalar üzerine oy sayımı vatandaşlar tarafından izlenebilmiştir. Bazı sandıklarda ise tam tersi, bağımsız aday Elif Selen Gülün adına gözetmen olmanın saygı gördüğü, diğer üyelerin dikkatini çektiği, merakla sorguladıkları, ilgi gösterdikleri de görülmüştür.
- iii. Ayrıca Kanun'da açık bir şekilde belirtilmiş olan tutanağın bir örneğini almasına ilişkin hak bazı sandık kurullarınca göz ardı edilerek, bağımsız aday müşahitlerine ıslak imzalı tutanak örneğinin verilmediği tespit edilmiştir.
- iv. Bazı sandık başkanlarının bağımsızlıklarını koruyamaması, yapılan şikâyetleri kabul etmeyen ya da tutanak defterine geçirmeyen sandık kurulu başkanlarının yarattığı gerginlikler de seçim günü sıkça yaşananlara bir başka örnek teşkil etmektedir.

D. Hukuka Aykırı Yönlendirme

- i. Özellikle oy verme sürecinde karşılaşılan sorunların başında yaşlı, hasta ve zihinsel veya bedensel engellilerin oy vermesi gelmektedir. Öncelikle yasada zihinsel engellilerin ve zihinsel melekelerini kaybetmiş yaşlıların, oy verme yetersizliklerinin nasıl tespit edileceği,

hangi zihinsel rahatsızlığa sahip olanların oy verebilme ehliyetinin olup hangilerinin olmadığı ve nasıl oy verecekleri net olarak ifade edilmemiştir.

- ii. Zihinsel engellilerin oy kullanmasıyla ilgili oldukça fazla sayıda soru ve şikâyet gelmiş olup, zihinsel engelli olduğundan şüphelenilen kişilere eşlik edilerek yönlendirmeyle oy kullanması veya vasilerinin bu kişiler adına oy kullanması gibi durumların yaşandığı bildirilmiştir.
- iii. Ayrıca okullarda, merdiven çıkamayan, yaşlı, hasta ve fiziksel engelli olanlara yönelik herhangi bir çözüm üretilmediği görülmüştür.
- iv. Bu kişilerle genelde eşlik ederek yönlendirme yapıldığı, yaşlılara yasaya aykırı şekilde, refakatçi vasıtasıyla oy kullandırıldığı veya sandık çevresinden bulunan hep aynı kişilerin yardımcı olmaya çalıştığı gözlenmiştir.

E. Zarf ve Oyların Sayımı

- i. Muhtarlık pusulaları ile bileşik oy pusulasının aynı zarfa konulması, büyük oranda oyun zayi olmasına ve oy sayımında eşitsiz uygulamalara neden olmuştur (yaklaşık %2-3). Genelge maddeleri açık olmasına rağmen sandık başkanlarınca çok farklı uygulamalar gerçekleştirilmiş olup bu durum oy sayımında adaletsizlik getirmiştir. Uygulamada sandıkların neredeyse yarısında uyarılara rağmen bu oyların geçerli sayıldığı veya yalnızca muhtar oyu geçersiz sayılarak geri kalan oyların geçerli sayıldığı, diğer yarısında ise oyların tümünün geçersiz sayıldığı saptanmıştır.
- ii. Seçim günü konuyla ilgili olarak YSK yetkililerine ulaşılmaya çalışmışsa da, gelen acil sorulara cevap verecek ve doğru yönlendirme yapacak bir genel merkez bulunmaması sebebiyle yanlış ve keyfi uygulamalar gerçekleştirilmiştir.
- iii. İlçe seçim kurullarının oyların geçersizliği konusunda aldığı çelişkili kararlar halk tarafından şüphe ile karşılanmıştır. Geçersiz oyların

seçim bölgesi, sandık, ilçe, il dağılımları ve sonuçlara etkisi bilimsel yöntemlerle irdelenmeli ve şüphe uyandıran durumlarda seçimin yenilenmesi yasaya bağlanmalıdır.

- iv. Mahalli seçimlerde yaşanan bu problemin çözümü için yasa ve genelge değişikliği yapılarak tüm pusulaların aynı zarfa konması ya da farklı zarfa giren oy pusulalarının geçerliliğinin korunması sağlanabilir. Veya bir başka alternatif de muhtarlık seçimlerine ilişkin zarfın önceden kullanılması olabilir.
- v. Fazla zarfların seçilerek sandık alanında yakılması seçmenlerde endişe yaratmaktadır. Sandıkta alanında yakma olmamalı, imha edilmesi gereken zarfların hiç açılmadan üstleri kırmızı yazılarla durumu belirtilmeli, tutanağa geçirilmeli ve mühürlenip ayrılmalıdır.
- vi. Ayrıca iletişim teknolojisi imkânları kullanılarak, yetkililerin seçim günü sandık başkanlarının etkin bir şekilde yönlendirmelerine ve sorularını hızlı bir şekilde cevaplandırmalarına ilişkin altyapı olanakları yaratılmalıdır.

F. Sayım Sonrası Oyların İlçe Seçim Kuruluna İletilmesi

- i. Oyların sandık kurulundan ayrıldıktan sonra ilçe seçim kuruluna sandık başkanı ile birlikte en az bir üye ile birlikte teslim edilmesi gerekirken, bazı yerlerde, güvenlik görevlilerinin sandık kurulu üyelerini almak istememeleri üzerine tartışmalar yaşanmıştır. Bazı sandık kurul üyelerinin de bu konuda gönülsüz oldukları ve oyların taşınmasına eşlik etme konusunda ısrarcı olmadıkları görülmüştür.
- ii. Bu oyların seçim kuruluna iletilmesi sürecindeki yolsuzluklar ve risklerin bertaraf edilmesi için oyların iletimi sırasında sandık kurulu görevlilerinin oy torbalarına eşlik etme görevini yerine getirmesi, oyları iletmekle yükümlü aracın yakın takipte tutulması ve hiçbir şekilde başka bir noktaya uğranmadığından emin olunması gerekmektedir.

- iii. Ayrıca oy torbalarının taşınması ve ilçe seçim kuruluna teslim edilmesi sırasında sandık başkanı haricinde en az iki partili müşahidin gözetiminin mutlaka sağlanması gerekmektedir.
- iv. YSK'nın bu süreci daha iyi planlaması gerekmektedir. Torbaların konduğu araçların kontrol edilmesi veya araçlara araç takip sisteminin takılması çözüm olabilir.

4.1.2. İlçe Seçim Kurulları Sürecinde Başlıca Problemler

A. İlçe seçim kurulu ve resmi görevliler

- i. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı için bağımsız aday gösterilmesi sayesinde, seçimi izleyen diğer tüm organizasyonlardan farklı olarak, İlçe Seçim Kurulunda gözlemci bulundurma imkânı elde edilmiştir. Bazı seçim kurullarında 3 parti müşahidine, 3 de bağımsız aday müşahidine izin verilmiştir.
- ii. Birçok ilçede, müşahitler veri giriş odasına alınmamış, kimi yerde camlı bir bölmenin arkasından izlemeleri istenmiştir ancak genel olarak tahsis edilen yerden gözlem yapılabilmesi mümkün olmamıştır. Avukatlar örnekleme yoluyla bizzat veri girişlerinin kontrollerini yapmak, oy torbalarının usulünce getirilip getirilmediğini, genel işleyişi ve şüpheli hareketleri gözlemlemek için etrafta gezinmeyi tercih etmişlerdir.
- iii. Böylece, veri girişlerinde her ekranın bir kaç farklı parti müşahidi tarafından izlenmesini olanaklı kılacak şekilde fiziksel planlama yapılmasının ve teknolojik ekipmanların kullanılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, tutanaklar ve veri girişi müşahitler tarafından rahatça izlenebilmeli, oluşabilecek hataların önlenmesine imkân sağlanmalıdır.
- iv. Hâkimlerin tutumları objektif olsa da kalabalık gruplar halinde dolaşan bazı partili başkan adaylarının ve temsilcilerinin birçok seçim

kurulunda, memur olmaları nedeniyle, çalışanların ve polislerin üzerinde kolay baskı kurabildikleri, bu nedenle bu kişilerin zaman zaman bağımsızlıklarını yitirdikleri bildirilmiştir.

- v. Veri girişi yapan memurların tamamen bağımsızlığını ispat etmiş kişiler olması ve yönlendirmelere karşı koymaları gerekmektedir. Mümkünse bu bölgelere yabancı hiç kimsenin girmemesi gerekmektedir.
- vi. Ayrıca İlçe Seçim Kurulları'nın verdikleri kararlarda bir standardın bulunmaması, oy verme ve sayım işleminin oldukça teknik bir konu olmasına rağmen hemen her adımdaki yorum ve uygulama farklılıkları seçmenler ve seçimi izlemekle görevli olan kişiler için zorluk ve engel teşkil etmektedir.

B. Mekân ve Güvenlik

- i. İlçe seçim kurullarının yeterli güvenliğe sahip olmadığı, yetkisiz kişilere görevli kartları verildiği tespit edilmiş, bu durumun gerek oylar, gerekse bina içinde görevli ve müşahitlerin güvenlikleri açısından tehdit oluşturduğu belirtilmiştir.
- ii. Ayrıca çok fazla kişinin çalıştığı yerlerde sabotaj, terör saldırısı, yangın, afet, elektrik kesintisi gibi olası olumsuz durumlara karşı hiç bir önlem alınmadığı görülmüştür.
- iii. Veri girişi odalarının küçüklüğü, fiziki şartların yetersiz olduğu, hijyen, ısıtma, havalandırma problemlerinin yaşandığı, çalışanların uzun saatler ayakta ve soğukta bekledikleri ifade edilmiş, ambulans ve sağlık personelinin hazır bekletilmediği ve bu konulardaki planlamanın oldukça yetersiz olduğu belirtilmiştir.

C. Çalışma ve Kaos

- i. İlçe Seçim Kurullarının işleyiş süreci genelde usulüne uygun yürür şekilde görünse de, kaos ve kargaşanın önemli riskler yarattığı ve adil

ve şeffaf bir seçim sürecinin gerçekleşmesi önünde engel teşkil ettiği düşünülmektedir.

- ii. Sandık sonuç tutanakları ve oy torbalarının teslimi ile tutanakların veri işleme odasına gelişi sonrası tutanak teslim aşamasında tam bir kaos doğduğu gözlenmiştir. Bu aşamadan itibaren birçok durumda Kurul üyelerinin değil işlemi bizatihi yapmayı, nezaret bile edemez hale geldiğine tanık olunmuştur.
- iii. Oy torbalarını teslim etmek için uzun saatler beklemek zorunda kalan ve tüm gün hizmet yapmış olan görevlilerin yorgunluk ve stresi nedeniyle tartışmalar yaşanmıştır.
- iv. Sandık tesliminin hızlanması için, daha geniş mekânlarda, daha çok görevlinin, farklı kanallar oluşturarak çalışması gerektiği, insan odaklı yürüyen sistemin daha etkin bir hale getirilmesi için iyileştirmeler yapılması, teknolojiden yararlanılması gerektiği açıktır.

D. Mühürsüz Oy torbaları

- i. İlçe Seçim Kurulunda oyların birleştirilmesi aşamasında sandık kurulları tarafından getirilen oy torbalarının sandık başlarında mühürlenip getirilmesi gerekirken, neredeyse tümünün mühürsüz ve açık geldiği gözlemlenmiştir.
- ii. İlçe seçim kurulu başkanlarının ağzı açık sandıkları kabul etmemesi üzerine birçok sandık kurulu başkanının ağzı açık oy torbalarını mühürlemeye çalışıldığına tanık olunmuştur.
- iii. Birçok oy torbasının üzerindeki mührün doğru yere basılmadığı tespit edilse de genelgede mührün basılış yeri ve şekli yeterli bir şekilde tarif edilmediğinden herhangi bir itiraz yapılamamıştır.

E. Tutanaklardaki Çelişkiler

- i. Sandık kurullarından gelen tutanakların birçoğunda maddi hatalar ve tutarsızlıklar olduğu gözlenmiş ve tutmayan sandıkların iptal edilmesi ihtimaline karşın aceleden düzeltmeler yapıldığı saptanmıştır.

- ii. Oy torbalarının sandık kurulu veya memurlar tarafından açılması, eksik veya yanlış düzenlenmiş tutanaklar üzerinde (özellikle ihtiyar heyeti aza isimlerinin yazılmamış olması sebebi ile) sandık kurulu üyeleri tarafından, diğer üyelerin yokluğunda değişiklikler veya eklemeler yapılmasına şahit olunmuştur.
- iii. Tutanak üzerindeki sayılarda çelişkiler bulması halinde, kontrolü yapan ekibin duruma göre kendilerine göre bir çözüm bulması ya da memurlara yönlendirmeleri söz konusu olmuştur. Memurların da çoğu zaman tutanak üzerinde oynamalar yaparak rakamları tutturmaya çalıştıkları tespit edilmiştir.
- iv. Tutanakların usulüne uygun olarak tutulmamasının, İlçe Seçim Kurullarında büyük bir karmaşaya yol açması ve oy sayım aşamasını her bakımdan olumsuz yönde etkilemesi açısından önemli bir problem olduğu görülmüştür.

F. Veri Girişi ve YSK Ekranı

- i. Daha önce belirtildiği gibi veri girişinin sağlıklı bir şekilde kontrol edilemiyor oluşu veri girişi yapan personelin hile ve hata yapma risklerini barındırmaktadır.
- ii. Veri girişi yapan personelin değişmeden ve yerlerinden kalkmadan sabah saatlerine kadar tam bir kargaşa içinde işlerini yapmaya çalışması, yaşanan yorgunluk ve açlık –birçok ilçede veri girişi yapan personele resmi kanallardan yemek servisi yapılmamıştır- dikkate alındığında, personelin hata yapma risklerini arttırmaktadır.
- iii. Ayrıca, veri girişi odalarında elektriklerin çok sık gidip geldiği de avukatlar tarafından bildirilmiştir.
- iv. Bu arada, sandıkların tümü açılmamışken çeşitli haber ajanslarında seçim sonuçlarına ilişkin istatistiklerin yayınlanması, bu istatistiklerin ajanslara göre farklılıklar göstermesi, bu süreçte sadece seçimden seçime yoğun olarak çalışması gereken YSK'nın web sitesinin aşırı

yoğunluktan dolayı çalışamaması, vatandaşlar tarafından şüphe ile karşılanmış, seçim sonuçlarının güvenilirliğine dair şüpheler uyandırmıştır.

- v. Ayrıca ilçelerde oyların toplanmaya başlamasından bir gün sonra bile YSK'nın web sitesinden seçim sonuçlarının karşılaştırılmaması seçimin şeffaflığına zarar verdiği düşünülmektedir.

G. İtiraz

- i. Parti temsilcilerinin itiraz için ıslak imzalı tutanaklara ulaşamadıkları görülmüştür. Ayrıca tutanakların karşılaştırılması sırasında partili gönüllü eksikliği partilerin bu konuda büyük eksiklikleri olduğunu göstermektedir.
- ii. Ayrıca, seçim sonuçlarına ilişkin sandıklara itiraz süresinin iki günle sınırlı olması, oyların ilk sayımından itibaren verilen farklı kararlardan başlayan ve tutanakların düzgün bir şekilde doldurulmaması, sandıklara sahip çıkılmaması gibi yanlışlıklar silsilesinin yansıması olarak sandıkların tekrar tekrar sayılması ve tekrar sayım için bir sınırın getirilmemesi vatandaşlarda seçimlere, seçim sistemine ve YSK'ya olan güveni azaltmıştır.

4.2.Projenin Sosyal Etkileri

Gezi sonrası harekete geçen birçok kişi sosyal medyada birleşerek gruplar oluşturmuş, inisiyatif olarak çeşitli sosyal sorumluluk projeleri üretmeye başlamışlardır. Çevre bilinci ile hareket eden, doğa katliamlarını protesto eden, toplumda demokrasi bilincini yerleştirmeye ve siyasiler üzerinde etki grupları oluşturmaya çalışan parti/hareket adı altındaki bu grupların birçoğu bireysel çabalarla başlayan ve kitlelere yayılan hareketler olmuştur.

Sandık Başındayız projesi de aynı iklimde doğmuş, seçim izlenmesi konusundaki çalışmaları ile halkın sosyal toplum projelerine olan algısını değiştirmiştir.

Gönüllüler, hiçbir maddi kazanç beklemezsiniz, İstanbul genelinde seçimlerin adil ve şeffaf yapılması için tüm bir günlerini vakfetteler. Bu süre boyunca bir yandan açlık, susuzluk, uykusuzluk ve yorgunlukla mücadele ederken bir yandan da sandıklarına, oylarına sahip çıktılar. İlçe ve okul sorumluları aylar öncesinden başladılar, gece gündüz çalıştılar, emek sarf ettiler.

Projenin herkes için farklı olmakla birlikte birçok kazanımı olmuştur. En başta toplumda sivil inisiyatlara yönelik farkındalık yaratılmıştır. Bu projeye katılan herkes bu ülke için küçük de olsa bir şeyler yapabileceğini görmüştür. Yapılamaz denilen şeyin yapıldığını, çok zor olanın üstesinden hep beraber, el birliği ile gelinebileceğini görmüştür. Belki de bir çoğu ilk kez bir sivil inisiyatif içerisinde yer almış, bundan sonra da benzer inisiyatiflerde yer almak istediklerini belirtmişlerdir. Seçim sonrası bazı ilçe gönüllüleri bir araya gelip yeni sosyal sorumluluk projelerinin temellerini atmıştır.

Sandık başlarında yaşadıkları tecrübeler ile oy verme sürecinin izlenmesinin, öncesinde hazırlık yapmanın, eğitim almanın önemini daha iyi anlamış, vatandaşlık görevlerinin bilincine varmışlardır. Gönüllülerimizin neredeyse tamamı, bundan sonraki seçimlerde -Cumhurbaşkanlığı ve genel seçimlerde- görev almak istediklerini ifade etmişlerdir.

Sandık Başındayız projesi bir anlamda kültürler arasında bir köprü olmuştur. Büyük ve modern ilçelerdeki gönüllülerin bir kısmı, İstanbul'un sosyoekonomik seviyesi nispeten düşük bölgelerinde görev yaptılar. Birçoğu belki de ilk kez ülkenin ve İstanbul'un bilmedikleri yüzünü gördüler; kültürel ve ekonomik bölünmenin farkına vardılar; hiç tanımadıkları insanlarla bir arada bulundular; onlarla tanıştılar, dokundular, kendi aralarındaki sohbetlerine kulak misafiri oldular ve hayatlarını yakından tanıma fırsatı buldular. Kendi yaşadıkları yüksek duvarlı sitelerde kendi komşularını bile tanımadıklarını fark ettiler.

Son olarak, birçok gönüllü, gece bitip de evlerine gittiklerinde olağanüstü bir şeyi başarmış olmanın verdiği mutluluğu, belki de ilk kez toplumsal olarak bir şeyi gerçekleştirmiş olmanın verdiği gururu ve huzuru ifade etmişlerdir.

Projeyi dışarıdan izleyen diğer gruplar, seçim sonrası farklı illerde benzer oluşumların tohumlarını atmış, Yalova Merkez ilçede tekrarlanacak mahalli seçimler ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri için çalışmalara başlamışlardır. Bu çerçeveden bakıldığında, Sandık Başındayız projesi toplumsal görevini yerine getirmiştir.

4.3.Sonraki Seçim Süreçleri ve Diğer Projeler

4.3.1. Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri Organizasyonu

Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri, 30 Mart seçimlerindeki seçim gözleme faaliyeti ile birlikte, daha önce benzeri görülmemiş böyle bir sivil inisiyatifin hayata geçirilebileceğine ilişkin somut bir örnek teşkil etmiştir. Sandık Başındayız daha sonraki seçimlerde, edindiği misyon ile birlikte, seçimlerin adil ve şeffaf bir şekilde yürütülebilmesi için, bağımsız seçim gözlenmesi konusunda sivil otorite olma yolunda çalışacaktır. Oluşumun, resmi bir sivil toplum kuruluşuna evrilme amacı olmasa da, çeşitli STK'larla birlikte çalışılarak, operasyon giderleri için Avrupa Birliği fon desteği sağlanabilir.

Bu amaç için kurulacak sistemin çok iyi olması, iç iletişim çok iyi sağlanmalı, çok iyi bir tanıtım ve halkla ilişkiler çalışmaları yapılmalıdır. Bu amaçla medya yüzleri belirlenmeli, bu kişiler diksiyon, drama, medya ve iletişim konularında eğitilmelidirler.

Seçim sürecinde gönüllülerimizin yaşadıkları, bu gibi inisiyatifler için toplumun geç kaldığını ve sadece İstanbul'da organize olmanın yeterli olmadığını göstermiştir. Bu yüzden, bir an önce, diğer illerde de çeşitli organizasyonların kurulmasına ön ayak olunmalı, bu organizasyonlar, kurumsal anlamda eğitim, strateji, hukuk, tanıtım gibi alanlarda desteklenmelidir.

Bundan sonraki süreçlerde ilçelerde bölge sorumluları ve okul sorumluları, merkez yapılanmasının benzeri bir yapıyla düzenli olarak toplanmalı, eğitim ve avukat desteğiyle, tanıtım, gönüllü bulma, eğitim ve organizasyon konularında birlikte çalışmalıdırlar.

Haziran ayında yapılacak, Yalova ve Ağrı seçimlerinin tekrarı konusunda ve Ağustosta yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimleri için çalışmalara başlanmıştır.

Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri bundan sonraki süreçte faaliyet konusu ile ilgili projeleri üretmek ve inisiyatif almak konusunda niyet ve isteğe sahiptir.

4.3.2. Organizasyon Eksiklikleri

Ülkemizde daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olması, bu organizasyonda görev alan tüm gönüllülerin daha önce hiçbir sivil inisiyatifte rol almamış olması, halkın sivil inisiyatif kültürüne, çalışma tecrübesine ve disiplinine sahip olmaması, tecrübesizlikleri, bilgisizlikleri, gönüllülük esasına dayanan bir organizasyon olması, katılımcıların profesyonel iş hayatları dışındaki vakit darlıkları, kanunlardaki belirsizlikler, ülkemizdeki demokrasi kültüründeki eksiklikler, ülkenin siyasi portresindeki belirsizlikler ve karışıklıklar, yaşanan bireysel ve toplumsal korkular, halkın daha önceki deneyimlerinden kaynaklanan sivil inisiyatiflere karşı duyulan güvensizlikler bu organizasyonun yapısının mükemmel bir şekilde oluşturulup, yeterli bir şekilde gelişip yayılmasını zorlaştırmış, hedeflere ulaşma konusunda zorluklar yaşanmasına neden olmuştur. Tüm bu olumsuzluklar, daha iyi bir yönetim ihtiyacını göz önüne sermiştir. Yaşananlardan elde edilen kazanımlar ve tecrübeler, bundan sonraki süreçlerde daha iyi bir şekilde değerlendirilmelidir.

Yatay hiyerarşi şeklindeki bir yönetim anlayışı, kimsenin sorumluluk almak istememesi, çalışmanın gönüllülük esasına dayanması, zaman kısıtları gibi nedenlerden dolayı yönetsel zorluklar yaşanmıştır.

30 Mart Seçimleri öncesi web sitesinden yapılan başvurulara zamanında geri dönüş yapılmadığına dair şikâyetler alınmıştır. Ayrıca iç iletişimde zaman zaman sıkıntılar yaşandığı, bu nedenle iletişim kazalarının yaşandığı gözlenmiştir.

Tanıtım çalışmalarına geç başlanması ve görsel, basılı ve sosyal medyanın etkin bir şekilde kullanılamaması, dış ilişkilerdeki eksiklikler, maddi kaynak eksikliği gibi nedenlerle gönüllü sayısı istenilen seviyelere gelememiş, organizasyon tüm ilçelere etkin bir şekilde yayılamamıştır. Merkez ilçelerdeki müşahit sayıları yeterli iken uzak ilçelere hiç ulaşılabilmesi, oralara Sandık Başındayız projesinin tanıtılamaması en büyük eksikliklerdendir.

Eğitim, bu projenin en önemli ayağını oluşturmuştur. Sandık Başındayız Gönüllülerinin neredeyse %80'i yüz yüze eğitim almıştır. Ancak tanıtım eksikliğinden dolayı eğitimlere olan talep çok fazla olamamış, bu nedenle eğitim faaliyetleri tüm ilçelerde yapılamamıştır. Bundan sonraki süreçlerde eğitimlerin seçim bölgelerine indirilmesi planlanmaktadır.

4.3.3. Müşahitlik

Sandık başlarında durma stratejisi için belirlenen bağımsız aday çıkarma fikrinin her açıdan çok yerinde bir fikir olduğu görülmüştür. Ancak bundan sonraki seçimlerde, süreçlerde daha etkin bir rol oynayabilmek için sandık başlarında, sandık kurulu başkanı veya memuru olabilmenin yollarının araştırılması, gerekirse ilçe seçim kurullarına toplu listelerle veya bireysel olarak başvurulması gerekmektedir.

YSK'nın atamasıyla sandık başkanı veya memuru olanların da Sandık Başındayız organizasyonunda görev alabilmesi, bununla ilgili teknik alt yapının hazırlanması gerekmektedir.

Sandık başkanı veya memur göreviyle izlenemeyen sandıklara, mümkünse müşahit olarak ikişer kişi atanmalı; bu kişiler sandık başında dönüşümlü olarak görev almalıdır. Bir grup gönüllü sayıma kadar görev yapmalı, diğer grup ise sayım ile birlikte görevi devralıp oy çuvaları ilçe seçim kuruluna teslim edilip tutanaklar sisteme girilinceye

kadar aktif rol oynamalıdır. Devamında, eğer ihtiyaç duyulursa dinlenmiş olan ilk grup sabah ilçe seçim kurulunda görevi devralmalı, ayrıca sisteme girilen tutanakların kontrolünde yardımcı olmalıdırlar.

4.3.4. Eğitim

Bu süreçte, gönüllülerin eğitiminin önemi bir kez daha ortaya çıkmış, iyi eğitim alan sandık kurulu üyeleri veya müşahitlerin yaşanacak sorunları ciddi oranda azaltacağı görülmüştür. Sandık Başındayız eğitimlerinin kapsamı ve içeriği, özellikle tutanakların doldurulması gibi konular eklenerek geliştirmeli, eğitimlerin daha geniş kitlelere yayılmasının yolları aranmalıdır.

Bu amaçla eğitim konusunda da otorite olunabileceği, gerekirse YSK'nın atadığı sandık başkanları ve memurlarına ve diğer siyasi partilerin atadığı sandık kurulu üyelerine eğitimler verilebileceği fikri geliştirilmelidir. Bunun için eğitimler aylar öncesinden başlamalı, önce seçim bölgelerinin eğitimcileri belirlenip eğitilmelidir. Web sitesinde ve sosyal medyada eğitimlerin tarih ve yerleri ilan edilmeli, eğitim ile ilgili istatistikler düzenli olarak duyurulmalıdır. Ayrıca, avukatların eğitimlerine fazlaca önem verilmelidir.

4.3.5. Avukatlar

Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllülerini temsilen her seçim bölgesine bir avukat atanmış, bu avukatlar gün boyu okulları gezip gönüllülerin sorularını cevaplamış, çıkan anlaşmazlıkların çözümünde bağımsız rol oynamışlar, bir grup avukat da ilçe seçim kurullarında tutanakların sisteme aktarılması ve oyların birleştirilmesi sürecinin izlenmesinde görev almışlardır. Ayrıca seçim günü çağrı merkezinde bir avukat görevlendirilmiş, bu avukatlar gönüllülere gün boyu hukuki destek sağlamışlardır.

Avukatların varlığı hem müşahitlerin moralini arttırmış, hem de dik durabilmeleri için onlara güç vermiştir. Ancak gönüllü avukat sayısının yeterli olmadığı, her okula birer avukat veya stajyer avukat görevlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Gerekirse

birden fazla avukat görevlendirilmeli, dönüşümlü olarak çalışmaları sağlanmalıdır. Benzer şekilde ilçe seçim kurullarında görev alan avukatların çok etkili oldukları, bundan sonraki seçimlerde, benzer bir yolla ilçe seçim kurullarına avukat ataması yapabilmeyen yolları araştırılmalıdır.

4.3.6. Tutanaklar

Islak imzalı tutanaklar tüm sandıklardan temin edilememiştir. Islak imzalı tutanağın temin edilememesi durumunda fotokopi veya fotoğraf alternatifine gidilmiştir. Sonraki seçimlerde tutanakları temin etme sorunlarının yaşanmaması için başka stratejiler belirlenmelidir.

Tutanaklar gönüllüler tarafından kontrol edilmeli (zarf, pusula, partilerin oy sayıları, aritmetik işlemler ve imzalar), tutanak bilgileri ve tutanakların fotoğrafları her okulda kurulacak bir sistemle, okul sorumluları veya yedek bir gönüllü tarafından sisteme girilmelidir (Gönüllüler cep telefonu uygulaması ile kendileri de girebilirler). Böylelikle seçim sonrası resmi olmayan sonuçları açıklayan ilk inisiyatif olunabilir ve böylece hem Sandık Başındayız oluşumu tanıtılmış, hem de bu oluşumun bağımsızlığı kamuoyuna gösterilmiş olur.

Islak imzalı tutanakların bir kopyası okul sorumlularında toplanmalı, okul sorumluları bu tutanakları bölge sorumlularına iletmeli. Seçim gözleme merkezinde bu tutanaklar ilçeler bazında birleştirilmeli, gönüllüler tarafından YSK'nın verileri ile karşılaştırılmalı, gerekirse partilerle iş birliği yapılarak, ıslak imzalı kopyaları ile birlikte itiraz edilmelidir.

4.3.7. Torbaların taşınması

Tutanakların tutulmasından sonra oy torbalarının ağızlarının doğru şekilde mühürlendiği kontrol edilmeli, torbalar hiçbir şekilde ağzı açık olarak taşınmamalıdır. Oy torbaları Sandık Başındayız gönüllülerinin refakatinde ilçe seçim kuruluna götürülmeli, memurlara teslim edilip, tutanak bilgilerinin uyuşturduğu bilgisini almadan oy torbalarının başından ayrılmamalıdır. Ancak gönüllülerin bu kadar saat ayakta

kalmaları, açlık, uykusuzluk, yorgunluk gibi etkenlerden dolayı zor olmaktadır. Bu nedenle gönüllü sayısı arttırılmalıdır.

Avukatların ilçe seçim kurullarındaki çalışmaları göz doldurmuş, birçok ilçede, diğer partilerin müşahitlerinden çok daha iyi çalışmışlardır. Ancak ilçe seçim kurullarında tutanakları karşılaştırmak oldukça zordur. Bu nedenle, sandık başında yaşanan usulsüzlükler ile ilgili tutanaklara geçirilen şikâyet ve itirazların gönüllüler tarafından ilçe seçim kurullarındaki avukatlara iletilmeleri gerekmektedir.

4.3.8. Son Söz

Sonuç olarak tüm bu seçim sürecinde, Sandık Başındayız Bağımsız Seçim Gönüllüleri, bilgileri, kanuna ve mevzuata hâkimiyetleri, sorunlar karşısında korudukları soğukkanlılıkları, kendinden emin tutumları, kararlılıkları ve bağımsızlıkları ile gerek sandık kurullarının, gerek seçmenlerin saygısını kazanmıştır.

Bu süreçte yapılan çalışmalar halk tarafından takdir edilmiş, farklı illerdeki benzer çalışmalara örnek olduğu gibi, vatandaşlardaki sosyal sorumluluk projelerine olan farkındalığı arttırmış, başka alanlardaki sosyal sorumluluk projelerinin yapılabilirliğine olan inancı pekiştirmiştir.

Bu süreç boyunca emeğini esirgemeyen tüm gönüllülerimize teşekkür eder, hazırladığımız bu raporu kamuoyunun takdirine sunarız.

Sandık Başındayız Gönüllüleri

EKLER

Tablo 1: İlçeler

İlçe	Kişi Sayısı
ÜSKÜDAR	49
MALTEPE	41
KADIKÖY	38
SARIYER	35
ŞİŞLİ	27
PENDİK	25
TUZLA	22
ATAŞEHİR	20
BAKIRKÖY	20
FATİH	20
ÜMRANİYE	20
ZEYTİNBURNU	19
BEYLİKDÜZÜ	18
GÜNGÖREN	18
SANCAKTEPE	18
BEYKOZ	17
BÜYÜKÇEKMECE	17
KÜÇÜKÇEKMECE	16
GAZİOSMANPAŞA	15
KÂĞITHANE	14
BAHÇELİEVLER	13
BAŞAKŞEHİR	11
BEYOĞLU	10
EYÜP	10
BEŞİKTAŞ	9
SULTANBEYLİ	7
ÇEKMEKÖY	6
ADALAR	5
AVCILAR	5
BAĞCILAR	4
BAYRAMPAŞA	4
ESENYURT	4
ESENLER	2

Tablo 2: Yaş Grupları

	Kişi Sayısı	Yüzde
<24	52	9,3%
25-34	209	37,5%
35-44	155	27,8%
45-54	102	18,3%
55-64	38	6,8%
64<	2	0,4%
Toplam	558	100%

Tablo 3: Eğitim

	Kişi Sayısı	Yüzde
İlkokul Mezunu	2	0,4%
Ortaokul Mezunu	5	0,9%
Lise Mezunu Normal	63	11,3%
Lise Mezunu Meslek	16	2,9%
2 yıllık Yüksek Okul	37	6,6%
Üniversite Açık öğretim	31	5,5%
Üniversite Normal	287	51,3%
Lisans Üstü	118	21,1%
Toplam	559	100%